

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

## **Bakalářská práce**

Petra Slováková

**Julius Zeyer a francouzské motivy v jeho díle**

Olomouc 2019

vedoucí práce: Mgr. Daniel Jakubíček, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně za pomoci uvedených literárních a jiných zdrojů.

V Olomouci dne 10. 12. 2019

.....  
Petra Slovákova

Děkuji Mgr. Jakubíčkoví Ph.D. za inspiraci při výběru námětu bakalářské práce a za odborné vedení a cenné rady, které mi během zpracování poskytnul.

# Obsah

|  |    |
|--|----|
| Úvod                                       | 5  |
| 1. Tvorba Julia Zeyera                     | 6  |
| 1.2 Francouzské inspirace                  | 12 |
| 2. Román o věrném přátelství Amise a Amila | 19 |
| 2.1 Kompozice                              | 23 |
| 2.2 Prostor a čas                          | 23 |
| 2.3 Jazyk                                  | 24 |
| 2.4 Děj románu                             | 25 |
| 2.5 Postavy                                | 33 |
| 2.6 Motivy                                 | 36 |
| 3. Amis a Amil ve francouzském středověku  | 40 |
| 3.1 Děj Moreásova zpracování               | 41 |
| Závěr                                      | 43 |
| Referenční seznam                          | 45 |

## Úvod

*Román o věrném přátelství Amise a Amila* je mystickým, starodávným epickým dílem s prvky náboženskými i pohádkovými. Může na vás zapůsobit svým barvitým popisem vypracovaným do nejmenších detailů. Způsob, jakým je Zeyer schopen popsat přírodu a její jevy a také mistrně použít přírodních jevů k líčení nálad, prožitků, citů postav jeho příběhů. Nebo zajímavým dějem, ve kterém můžeme nalézt části středověkých mystických příběhů několika různých kultur. Bude na vás mít okouzlující vliv především díky věrnému přátelství, čestnému rytířství či zidealizovanému středověkému prostředí a přitom na vás dýchne i tajemný svět různých náboženských kultur, kontrast čisté lásky i motivy zla a kruté nenávisti.

Příběh o Amisovi a Amilovi není Zeyerovou nejznámější ani nejoceňovanější knihou. Pokud se zeptáme někoho v okolí, většinou je jim známé pohádkové drama *Radúz a Mahulena*, případně jmenují román *Jan Maria Plojhar*, *Karolinskou epopeju* či *Vyšehrad*. Ale podle mě vyniká Amis a Amil svou půvabností příběhu, inspirovaným rozmanitými starodávnými kulturami. Na mě tedy kniha udělala největší dojem a je knihou, u níž nezůstane pouze u jednoho čtení.

V této bakalářské práci se vydáme na literární pátrání Zeyerových inspirací v jeho tvorbě a vzniku právě Zeyerova románu o Amisovi a Amilovi. Pokusíme se zjistit, které dávné kultury ho inspirovaly k sepsání příběhu o přátelství dvou rytířů. A protože hlavní postavy pocházejí ze starofrancouzského příběhu 12. století, zaměříme se na Zeyerovu inspiraci právě francouzskou kulturou. V další a stěžejní části této práce se budeme věnovat analýze a interpretaci románu a také se pokusíme o srovnání s již zmíněnou francouzskou předlohou, příběhem pojmenovaným *Ami a Amile*.

## 1. Inspirace v tvorbě Julia Zeyera

Julius Zeyer prosazoval na literaturu vysoké umělecké nároky. Tvorba je ovlivněna názorem, že země českých králů je zpustošená, opuštěná, národ zbaven samostatnosti a svobody. Sám se cítil vyhnancem a bolesti své doby a svého národa prožíval velmi intenzivně. Kvůli tomuto pocitu české malosti, zakřiknutosti Prahu často opouštěl, i když ji měl velmi rád. Několikrát navštívil Rusko, ale také Francii, Itálii, Německo, poznal Skandinávii, Španělsko, Řecko a Turecko, přičemž *„jeho srdce patřilo Francii, Itálii, Španělsku.“* (Krejčí, 1901, str. 30) Pravidelně přispíval do časopisu *Lumír*. Básníci kolem tohoto časopisu chtěli tvořit převážně *„umění pro umění“*, povznést se nad poezii všedních dnů, přinést do české literatury nové náměty, oproti čemuž stáli umělci kolem almanachu *Ruch*, kteří se věnovali pouze tradičním a národním tématům. (Lehár, 1998, str. 295)

Zeyer se také snažil povýšit českou literaturu na světovou úroveň. Využíval námětů cizích, orientálních, což ne vždy bylo kritikou dobře přijato. Zeyerovu snahu a pečlivost o kvalitní literární umění, jeho zápal, se kterým se ponořil do látky a výjimečnost jeho tvorby velmi dobře popisuje Krejčí ve své studii: *„On byl v naší literatuře prvním rozlíceným a za svými ideály bez ústupku jdoucím apoštolem čisté umělecké kultury. Svou veskrze artistickou bytostí stojí mimo všecku naši posavadní literární tradici. Nejen že nemá u nás předchůdců a příbuzných sobě vrstevníků, ale i v evropské literatuře nalézá v době svého vystoupení pramálo duší, které by tak jako on byly posvěceny k poslání tak nevděčnému a zdánlivě nečasovému. Poesie jeho právě tak jako nezná hranic národů, je odpoutána celým svým rázem od časového vývoje literárního. Vznáší se nad ním jako zářivý oblak, utvořený ze sněžných mlh a duhobarevných par, volně plynoucí v nekonečném prostoru, bez styků se zemí, poháněný jen mystickými větry kosmického ethéru.“* (Krejčí, 1901, str. 6) Zeyer tedy vyčníval mezi básníky své doby tím, že se nebál inspirovat se náměty z cizích kultur a tvořil díla, která vynikají půvabem a krásou.

Zeyerova díla dokládají jeho rozsáhlé vědomosti a vynikají rozmanitostí námětů, které mohl nastudovat při svých cestách. Jeho prožitky a dojmy z cizích zemí jejich rozličných kultur nevnímal jako obyčejný turista. O současný moderní

vzhled nejevil příliš velký zájem, „*chodil po nich jako po hřbitově kultur a hledal v nich jeviště pro své sny. ... Tyto země zajímaly jej především jako scenerie velikých poesí a mytů,*“ jejich kultura pro něj byla inspirací k podnícení vlastní fantazie. (Krejčí, 1901, str. 14) Věnoval se tedy velmi rád a s velkým zaujetím studiu staré literatury, pověstí, mýtů, nechal se jimi inspirovat a velmi často kombinoval náměty z různých kultur. „*Hrdinové jeho děl nesou romantické rysy, v dílech často chybí ironie či humor*“ a celkově texty působí zastaralým dojmem, jako by byly vytvořeny opravdu v dobách minulých. (Kudrnáč, 2009. str. 284) Po tak obsáhlém studiu je naprosto pochopitelné, že Zeyerovi texty nesou známku vysoké inteligence, je z nich patrné, že jak studium, tak kompozice příběhu je pro něj vášní, můžeme říci, že jakýmsi až posvátným závazkem, aby dílo bylo do nejmenších detailů dokonalé, než bude moci spatřit světlo světa.

Středověk vnímal jako velmi důležitý časový úsek v dějinách lidstva. Podle profesora Kvapila byl středověk pro Zeyera dokonce nejdůležitější a to zejména v duchovní oblasti, „*jako duchové jaro, obrozující příliv citovosti, a jako blahodárné vypětí tvůrčích sil uměleckých,*“ (Kvapil, 1942, str. 9) což může působit poněkud zidealizovaně vzhledem k tomu, co můžeme o středověku znát už jen ze školních učebnic. Kvapil označuje Zeyera jako gotického básníka, ale např. profesor Polák uvádí, že někteří autoři mohou Zeyera pokládat za spíše barokní typ nebo dokonce dekadentní. (Polák, 1990, str. 198) Šalda<sup>1</sup> hovoří ve své studii o baroknosti v literatuře, kde ji vidí spíše u Svatopluka Čecha než Zeyera. Uvádí to na příkladu Čechovi epické básně *Adamité*, která se mu zdá zatížená přílišnou dekorativností a popisem až příliš podrobným a tím pádem je zbytečně dlouhou. Do srovnání staví Zeyerovu báseň *Zpěv o pomstě za Igora*, kde naopak vnímá spisovatele jako soustředěného na danou věc bez zbytečného rozlévání a natahování do epizod, avšak přesto „*vroucího vášněmi až po sám okraj*“, jako básníka „*vášní celých a nelomených, narážejících na sebe jako led a mráz, vztýčených do sošnických přímo póz, tvrdých a pathetických. Zeyer nezná polotónů a odstínů – to se může zdát z dnešního, impresionistického stanoviska vadou, ale bylo předností tam, kde šlo o*

---

<sup>1</sup> František Xaver Šalda (22. 12. 1867 – 4. 4. 1937) - významný literární kritik, novinář a spisovatel. Přispíval do mnoha časopisů, kde se věnoval umění, literatuře, kultuře a politice, od roku 1925 vydával časopis Tvorba. Byl spoluautorem Manifestu České moderny a je považován za zakladatele české moderní kritiky. (Slovník českých spisovatelů, 2000, str. 619)

*to, tvořit báseň epickou nebo tragickou, které nejsou bez tohoto pathosu myslitelné.*“ (Šalda, 1959, str. 157)

Nicméně dle Kvapila usiloval o gotický životní postoj a byl pro něj individuálním uměleckým směrem. Gotika je podle něj pro Zeyera „*projevem síly, souladné rovnováhy všech kulturních složek, jako jiným v jeho době antika. Znamenala vyšší životní styl, byla svátkem v šedi pracovních dnů, ponechávajíc patřičné místo básnické obraznosti.*“ (Kvapil, 1942, str. 9) Také V. M. Augusta vidí u Zeyera zaujetí gotickým středověkem, který mu byl po estetické i citové stránce nejbližší: „*Zeyer chápe kouzlo tajemnosti, již působí na vnímavou a zanícenou duši gotika, symbolizující vznět, vzpjetí veškeré touhy k Bohu, ... chápe poesii tajemného šera klášterního, prostoupeného vonným kadidlem, živou poesii gotické katedrály, ... chápe krásu středověké katolické mystiky a umělecky se jí opájí, ... Zeyer přilnul k této etapě středověké kultury, ... stylově byla nejjednodušší, citu nejbližší a svým duchem katolického rytířství nejvíce vyhovovala aristokratismu Zeyerovu.* (Augusta, 1918, str. 7 - 8)

Krásu středověku viděl Zeyer také v činech. V jeho dílech hrdinové bojují za svá práva, za čest a za svou víru dodržujíc přitom zásady rytířské ctnosti. Činy pro něj určují velikost této doby, na rozdíl od současné doby a její literární tvorby, kde tuto velikost víry nespátřuje. „*Je vážná, ryzí, dojemná, prostá, klidná.*“ (Hrbata, 1999, str. 59) Zeyerovo umění můžeme označit za ideové, překypující krásnými slovy, jeho poezie je poezií „*velkou*“.

Sám Zeyer se vyjádřil ke koncepci své tvorby v dopise z roku 1891 adresovaného polskému básníku Miriamovi: „*Žil jsem a žiju jako ve snu a nepřejí si, abych se z toho sna vzbudil, neboť bylo by to asi jako konec vlastního vnitřního života. Považuji každé umělecké tvoření co vizi a co podání té vize svému okolí. Čím určitěji kdo má tu vidinu o ‚věcech o sobě‘, o jejich pravé tedy bytnosti a jsoucnosti, o tom, co jsou, a ne pouze o tom, co se zdají na povrchu smyslům našim tak nedokonalým, a čím vizionářštějšími slovy, tím větším, mohutnějším výrazem, čím intenzivnějším světlem a stínem kdo tu vizi před duši kouzlit dovede, čím absolutněji se zmocní duše jiného, ji vnutí ve svůj čarokruh, tím větší je to umělec...*“ (Zeyer, 1975, str. 247) Z těchto slov je zřejmé, že Zeyer žil pro umění literární a raději se uchýloval do svého vysněného světa než do reálného života. Ne však zcela. Zeyer



„nebyl člověk bez smyslu pro přítomnost, odvrácený jen do minulosti a žijící jen dřímotný, odtažitý a snový položivot. Zeyer prožíval bolesti své doby i svého národa velmi vášnivě a osobitě a z výhně těchhle bolestí stvořil několik svých nejlepších prací.“ (Šalda, 1959, str. 160) Podléhal často i slovu a jeho emoční síle, s vášnivým zápallem na něj navazoval celé kaskády vět, neboť Zeyer „miluje slovo pro slovo, větu pro větu, láskou esthéta a artisty,“ nešlo mu o to, aby nás o něčem přesvědčil, ale aby s „látkou krásně zahrál“, aby nás emoce z ní tříštící zahřály na duši i na srdci. (Krejčí, 1901, str. 24) V Zeyerově textu si můžeme všimnout i filozofického ovlivnění.

Podle Voborníka je Zeyerova osobnost a dílo zpočátku ovlivněno filozofií francouze Ernesta Renana, především pak jeho náboženskými tématy. „*Jest básníkem katolickým, ano, neboť v katolictví vyrostla jeho dětská touha, a mysticism jeho má náboženský vzlet katolický. Ale dogmatikem nebyl, byl jen symbolikem. ... Zavrhl Renana, protože cítil škodu sladké povrchnosti a dilettantismu, ale zvolil Didona, protože hledal upřímnou oddanost a vroucnost přesvědčení.*“ (Voborník, 1901, str. 279) To nám dokazuje, že nebyl orientován výhradně na literaturu, ale zajímal se i o jiné vědy a umění, kterými se nechal inspirovat. A pokud se do některého z jeho díla ponoříme opravdu pečlivě, můžeme si všimnout, že hrdinové často hledají odpověď na životní otázky, jež je trápí, hledají pravdu. A při tomto pátrání jsou jejich myšlenky, činy či prostředí, které je obklopuje, opředeny náboženskými motivy, symboly. Ať je to Rojko z příběhu *Dům u Tonoucí hvězdy* nebo např. hrdina, v němž cítíme Zeyerovy autobiografické rysy, *Jan Maria Plojhar*.

F. X. Šalda vyzdvihuje u Zeyera intenzivnost vidění. Ve své době u něj spatřuje „*největší soustředění, největší intenzivnost a básnické vidění ... Jsou v něm verše nebo věty prózou, kterých nemůže přejít nikdo, kdo má pro tyto věci zrak a sluch. Tak intenzivní je jejich výraz básnický, intenzivný právě svou vniterností.*“ (Šalda, 1931, str. 155) To jen dokládá, že Zeyer se do látky položil celou svou duší, ať už se jednalo o studium pramenů nebo již o vytváření samotného díla. A nemůžeme opomenout také přemýšlení, snění, zkrátka vznik příběhu v mysli autora.

Arne Novák<sup>2</sup> uvádí možné rozdělení Zeyerovi tvorby z genetického hlediska do čtyř období, které vychází z Přehledných dějin literatury české z let 1936 – 1939:

1. Průpravné období (1873 – 1879), v němž převládá povídková až románová forma (kronika dvorských ruských mravů a evokace rytířské světa), v níž je kladen důraz na psychologii postav. Jedná se např. román z ruského prostředí *Ondřej Černyšev*.

2. Druhé období (1879 – 1887) je obdobím zralosti ve všech použitých Zeyerových žánrech (román, epos, drama, lyrika). Polák označuje toto období jako mistrovství, především v oblastech starodávné epiky a tzv. obnovených obrazech. Z děl můžeme jmenovat básnické dílo z české mytologie *Vyšehrad* nebo *Román o věrném přátelství Amise a Amila*.

3. Vrcholné období (1887 – 1899), v němž dosahuje dokonalosti epika *Z letopisů lásky*, cyklická tvorba ve veršových formách *Karolinská epejeja*, ale i psychologická tvorba, která odhaluje dobovou krizi, čímž je román *Jan Maria Plojhar*.

4. Závěrečné období (1895 – 1900) označuje jako osobní autorovu zповěď a zaměření na tvorbu legendy a pohádky. Např. dílo s autobiografickými rysy *Dům u Tonoucí hvězdy* pohádkové drama *Radúz a Mahulena*. (Novák, 1995, str. 688)

Nejen starodávné náměty byly Zeyerovi inspirací. Miloval přírodu, krajinu, dovedl se do ní „ponořit“ a dlouhé hodiny vnímat její krásu, povídat si s ní. Voborník v tomto smyslu Zeyera přirovnává k Máchovi. „Zeyer krajinu studoval jako Mácha; dlouho studoval, vpijel se duší v její tajemství, ať v Bretagni nebo Vodňanech. Když potom krajinu vylíčil, byla to krajina jeho duše.“ (Voborník, 1908, str. 271) Máchův ohlas můžeme zaznamenat i v *Románu o věrném přátelství Amise a Amila* a to nejen v motivech krajiny, ale v milostných vyznáních Amilových. „Ty hvězdo, pěl Amil, já vím, proč kmitáš se v té nedozírné výši! Bůh miluje tě tak, že k sobě povznesl tě, bys vedle jeho trůnu krásou svojí svítila a světy blažila svou září! Já chtěl bych letět za tebou a na okamžik jen se slunit v kráse té, třeba bych pak na zem spadnul se na prach rozdrtil!“ (Riedlbauchová, 1999, str. 28) Podobenství s Máchou zmiňuje i F. X. Šalda v kritické studii z roku 1930, kde ho v duchu romantismu přiřazuje do

---

<sup>2</sup> Arne Novák (2. 3. 1880 – 26. 11. 1939) - literární historik a profesor literatury filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Autor mnoha významných literárně historických děl, největším dílem jsou *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*, na kterých pracoval v letech 1936 – 1939. (Slovník českých spisovatelů, 2000, str. 480 - 481)

máchovske linie. Vidí propojení vizí obou autorů, podobné vidění světa, člověka a jeho osudu. Zařazuje ho mezi Máchu a Březinu. (Šalda, 1959, str. 158 – 159) Nevnímá tedy Zeyera pouze jako romantika, ale spatřuje v něm i část moderny a progresu.

Je pravdou, že Zeyer přispěl do almanachu secese z roku 1896, a spolupracoval s časopisem *Katolická moderna*, do něhož přispíval mimo jiné i Otokar Březina. Cílem bylo sblížení s moderní literaturou českou, ale i světovou. A to převážně francouzskou. Polák dokonce spatřuje souvislost mezi vydaným almanachem *Pod jedním praporem* z roku 1895 a Zeyerovou prózou z téhož roku *Tři legendy o krucifixu*. Nádech progresivních pozic můžeme vnímat i v díle *Griselda*, kde „vzdal hold statečnosti a utrpení emigrantů z doby pobělohorské“. (Polák, 1990, str. 197) V příběhu je hlavní hrdinka Griselda lidmi odvrhována, neboť není katolička jako všichni ostatní a její smutný příběh, v němž ovšem neztrácí svou hrdost, končí tragicky.

Další, neopomenutelnou a dalo by se říci, že v Zeyerově literárním směru a vývoji zásadní, je vliv jeho matky a chůvy. Matka své děti velmi milovala, podněcovala v Zeyerovi lásku k češtině, vlastenectví a měla na něj nepochybně vliv, co se týče citovosti, vnímání smyslů, estetiky. Heritesová, která byla spolu se Zeyerem součástí známého Vodňanského trojlístku, ve své knize vzpomíná takto: „Vzpomínám, jak Julius Zeyer zbožňoval svou matku, podobizna její visela ve výklenku okna u jeho psacího stolu ve Vodňanech, u kterého jsem tak často sedávala při našich hodinách francouzštiny. Jen někdy zahlédla jsem v jeho ložnici odlitek ruky jeho matky, která ve mně vzbuzovala pocit hrůzy, neboť jsem dlouho věřila, že je skutečnou mrtvou rukou.“ (Heritesová, 1941, str. 11) Zeyer matku velmi miloval a jejich vztah byl vřelý a hluboký, není proto divu, že její smrt ho velmi zasáhla.

Matka mu zařídila i českou chůvu, která chlapce uchvacovala poetickým vyprávěním starých českých pohádek, pověstí a bájí, z nichž můžeme jmenovat např. vyprávění „o Zeleném vítězi, symbolu jara.“ (Polák, 1990, str. 198) Odtud tedy může pramenit zápal pro staré kultury a jejich příběhy. Ač byla v Zeyerově literárním vývoji velmi důležitou, není známo ani její jméno. Zeyer sám ji pokládá za nejdůležitější, neboť bez ní by se nestal českým básníkem a věnoval jí prostor i v několika svých dílech. Zeyer tedy miloval staré české motivy, uchvacovala ho

země českých králů, bohatýrů a hrdinských činů. Se stejným dychtěním objevoval tajemství také staré Francie, její kultury, bájí a pověstí.

## 1.2 Francouzské inspirace

Francie, Paříž. Byla a stále je atraktivním a inspirativním místem pro spisovatele, malíře a všemožné umělce hledající svoji múzu. Důkazy o tom, že byla i v dávných dobách uměleckým centrem a významným městem můžeme nalézt v podobě architektonických skvostů, v muzeích umění i v literárních památkách.

Julius Zeyer při svých cestách navštívil Paříž celkem dvakrát. Poprvé v roce 1862. Do Francie zavítal zejména kvůli inspiraci, aby získal nové umělecké podněty, „*aby školil svůj umělecký zrak, zejména po stránce výtvarnické.*“ (Kvapil, 1942, str. 54) V době této návštěvy byl jedním z hlavních uměleckých směrů ve Francii romantismus, ovlivněný v 70. letech filozofickým idealismem. „*Na jedné straně se umělci přikláněli k novokřesťanství, na straně druhé dominoval esoterismus, okultismus a spiritismus,*“ přičemž Zeyer se přikláněl ke straně druhé a dalo by se říci, že byl tímto směrem až okouzlen. Přináležel dokonce k zednářskému řádu. (Riedlbauchová, 2010, str. 83) Spiritisticko okultické jsou z tohoto období Zeyerovi *Fantastické povídky*, které jsou Zeyerovou prvotinou. Voborník zdůvodňuje jeho vstup do literatury ovlivněný fantastičnem a mysticismem: „*Libily se mu ty neobyčejné věci, tak odlišné, tajuplné a nové. ... je zaujat světem duchovým a náklonností ke všemu tradičnímu, dávnému a stářím posvěcenému. V starém je pravda. Přítomnost je záhadou.*“ (Voborník, 1901, str. 38 – 39) Možné ovlivnění pak přikládá Voborník *Fantastickému životu* Josepha Méryho a *Fantastickým novelám* Léona Hilaira, i když zde není fantastično chápáno v pravém smyslu slova, ale spíše jako něco paradoxního, kde se ale v některých momentech můžeme setkat s temnými silami. (Voborník, 1901, str. 39) Naopak v Zeyerových povídkách najdeme tajemno, nadpřirozeno, setkání s náboženskými postavami i boj s temnými silami.

Vedle romantismu byl významným směrem nejen ve Francii realismus. Dá se říci, že je nástupcem romantismu. Pro mnohé autory byl romantismus příliš

idealistickým a zkreslujícím skutečnost. Nejvýznamnějšími zástupci se stali Stendhal nebo Émile Zola, který realismus překonal ještě více v tzv. naturalismus. Vedle těchto klasických směrů se začínají formovat nové, shrnuté pod pojmem moderna. Od realismu se tak opouští, ale své významné místo má stále kritický realismus. Jako významného zástupce moderních uměleckých směrů můžeme jmenovat symbolismus, který navazuje na romantismus, a básníci jsou charakterističtí „*prožitím jakéhosi posvátného chvění před vesmírným tajemstvím, pátrají v hlubinách podvědomí a v bludišti snu. ... Obracejí se k vnitřní krajině, k symbolu, k metafoře, k narážce.*“ (Lagarde, 2008, str. 10 – 12) Jako významného zástupce můžeme jmenovat např. básníka Charlese Baudelaira.

Všechny tyto tři směry, romantismus, realismus a symbolismus, následovaly po sobě, avšak je nesnadné stanovit přesnější data vzniku, neboť se vyvíjely postupně. Nebylo to také tak, že by jeden umělecký směr zcela vystřídal směr druhý, ale navzájem se propojovaly. Někteří autoři také nebyli vyhraněným zástupcem jen jednoho z proudů, ale od jednotlivých směrů přecházeli k jiným nebo je vzájemně propojovali.

Několikadenní první cesta do Francie v roce 1862 a Zeyerovo období mystiky dala právě vzniknout *Románu o věrném přátelství Amise a Amila*. Augusta Zeyerovo ovlivnění při tvorbě tohoto románu přisuzuje Arthuru Schopenhauerovi, který byl „*nejfrancouzštější z německých filosofů.*“ a tuto podobnost spatřuje v pesimismu, touze po něčem vyšším, nadosobním, čehož nemohl dosáhnout a výsledkem bylo zklamání reálným životem a útek do svého světa fantastického mysticismu. (Augusta, 1918, str. 10 - 11) Hledání sebe sama, poznání a ukojení touhy po pravdě v zapomenutých dobách se odráží napříč celým Zeyerovým dílem.

Druhá návštěva Francie již byla delší a proběhla v letech 1889 – 1890. Při této cestě sbíral motivy převážně k rozsáhlému dílu *Karolinská epejeja*, jejímuž vydání předcházela nejprve *Pohádka o Karlu Velikém*, která vyšla v roce 1890 v časopise Květy. K hrdinům kolem Karla Velikého a jeho rytířského kruhu, ke staré trubadúrské poezii Zeyera zavedla látka *Zvěsti lásky z Provence*. Tak objevil starofrancouzské „*chansons de gestes,*“ kde ho nejdříve upoutala *Píseň o Rolandovi*. (Jurčinová, 1941, str. 68) Svým uměním se tedy pokusil o jejich obnovení v rozsáhlém díle *Karolinská epejeja*.

*Karolinská epeje* je cyklus básní vztahujících se k francouzskému panovníku Karlu Velikém. Vypráví se zde jeho příběh od narození až po smrt. Zeyer se „domníval, že nejprve je třeba přiblížit stará díla dobovému publiku, přitáhnout jeho zájem, oživit obdiv ke starým hodnotám, jakými jsou rytířství, víra, národ a národní hrdost.“ (Novotná, 2015, str. 11) Skladby tzv. „chansons de geste“ vytvářeli trubadúři v průběhu staletí. Zeyer tyto skladby vypráví svým vlastním jazykem, aby mohly znovu ožít a byly zároveň srozumitelné soudobým čtenářům. Proto musel vypustit některé pasáže, jako např. dlouhé popisy bitev, představení jednotlivých významných bojovníků obou válčících stran, vložit vypravěčské komentáře ... a pozměnit nebo nově vytvořit epizody, aby tak dosáhl postupně se rozvíjejícího děje celé epeje.“ (Novotná, 2015, str. 12) Vyprávění vkládal autorské nebo nechal vyprávět některou z postav, jako tomu je i v Amisovi a Amilovi. Chronologicky upravil jednotlivé básně tak, aby tvořily celistvé dílo s postupně rozvíjejícím se příběhem.

Krejčí ve své knize zmiňuje, že Zeyer chodil sice po Francii, ale ne třetí republiky, leč po Francii Karla Velikého a svatého Ludvíka. „Miloval Francii a francouze, ale jen do doby sv. Ludvíka a Panny Orleánské.“ (Krejčí, 1901, str. 29). Soudobá tvorba tedy Zeyera příliš nezaujala, je pro něj povrchní, proti čemuž staví právě velikost dávných heroických činů. Pro Zeyera byla moderní společnost města na jeho vkus příliš snobská, „absurdně se bavící,“ „frivolní dav“ lidí, „plná pikantérií“ a přirovnává ji ke karikatuře. (Hrbata, 1999, str. 59) Není tedy pochyb, že lidi v takové společnosti považuje za průměrné, jak svými zájmy, tak vkusem, kteří starofrancouzskou poezii nedokážou pochopit natož ocenit a že tedy střed svého zájmu obrací jinam.

Z toho je patrné, že spíše než moderní a rušné velkoměsto ho lákala Francie středověká se svými legendami, pověstmi a tajuplnými mýty. Že se rád procházel starými uličkami, obdivoval dávnou francouzskou architekturu a pomocí tohoto prostředí a nepochybně i díky bohaté fantazii a množstvím prostudovaných pramenů se nechával vtáhnout do minulých dob. V mysli si pak oživoval postavy z dávných příběhů, přetvářel je podle svého obrazu nebo je obohacoval o nová dobrodružství. Ve studii Jana Voborníka můžeme nalézt zmínky o Zeyerovu studiu v Paříži. Uvádí, že „Paříž byla pro Zeyera pomníkem historie velkého národa, v jehož vývoji byla

*pohřbená několikerá stará kultura. Miloval Paříž plnou umění a knihoven.*“ (Voborník, 1908, str. 36). Je zřejmé, že do společnosti tedy chodil málo a raději se věnoval studiu. V knihovnách se zajímal o vědu druidskou, keltickou mytologii a irskou epiku legendární.

O tom, že v Paříži vyhledával spíše klidnější místa, kde se mohl věnovat studiu vlastním myšlenkám než rušnému společenskému centru města, se můžeme přesvědčit z množství dochované korespondence. Např. v dopise Josefu Sládkovi z března roku 1889 vyjadřuje nepochopení nad ruchem velkého moderního města: *„Paříž na mě dobrý dojem nedělá, přes všechnu krásu a velkolepost. Pořád si myslím, nač ten shon a křik, nač lidé si vymysleli ta velká města? Pro mě to už není, nepatřím sem. Těším se zase na venek. Slečna Braunerova mě těší, že brzy zde zvyknu. Ale je to něco jiného, mě ten velký, hlučný život nezajímá. Velký? Myslím, že to není to pravé slovo. V Tyrolsku jsem zabloudil v své melancholii na hřbitov a zastavil se náhodou u zbořené kaple, smyté fresky nebyly už k rozeznání, ale černý nápis byl zřetelný: ‚Nichts blieb mir übrig als das Grab.‘<sup>3</sup> Nemohu Ti říci, jak mě to frapovalo, protože Ti nemohu říci, na co jsem myslel, když jsem to četl.“* (Zeyer, 1941, str. 173)

Jeho přání „dostat se na venek“ se mu splnilo. Josefu Sládkovi vyjadřuje své dojmy z Pikardie. Dopis je adresovaný ke dni 17. 9. 1889: *„Zde je tak krásně, že mi až srdce bolí, že jdu odsud. Bydlím u samého moře a vyplnil se mi dávný sen, obývám slámou krytou malou chaloupku sám a sám jako poustevník... Do Paříže netěším se zpět. Patřím na venek, ne do města.“* (Zeyer, 1941, str. 184) Nebo dopis Františku Heritesovi<sup>4</sup> ze dne 23. 3. 1889: *„Dnes je Paříž zase velmi chmurná, jako v prosinci, ale chce-li člověk kousek jara, pak se jde bud' na ‚quai aux fleurs‘ nebo k Madelaine. Tam si vzpomínám na paní Heritesovou, myslila by, že je v ráji. Vzduch voní fialkami, bílým bezem a bůhví jakými květy a oči se nemohou nasytit těmi pestrými barvami zvonků, kalichů a hvězd.“* (Zeyer, 1941 str. 67 - 68)

Kromě Pikardie pobýval Zeyer také v Bretagni. O svých dojmech z francouzského vesnického prostředí napsal 22. 6. 1889: *„Dnes od půldne teprve*

---

<sup>3</sup> Český překlad: Nezůstalo mi nic jiného než hrob.

<sup>4</sup> František Herites (27. 2. 1851 – 19. 1. 1929) - lumírovský spisovatel, psal převážně povídky a fejetony do mnoha časopisů. Byl redaktorem *Máje* a almanachu *Anemonky*. (Slovník českých spisovatelů, 2000, str. 233 - 244)

*dorazil jsem do Pont – Aven. ... Žiju jako ve snu, něco tak krásného jako Bretagne nemůže si nikdo myslit, kdo tu zemi druidů a dubů, korigánů a menhirů vlastníma očima nespatriil. A ta architektura! Ty katedrály a kostely mají tolik poesie, tolik ‚au delá‘ v sobě jako nejvznesenější skladby Bethovena a Wagnera. A kdybyste viděla ty malinké kostelíčky na vsi, ohlodoné větrem a časem a deštěm a celé zlaté lišejníkem!“ (Zeyer, 1941, str. 35 - 36) O okouzlení Bretagní píše také Františku Heritesovi v červnu 1889. „Uskutečnil se mi jeden z dávných, dávných snů, žiju v Bretagni a podléhám úplně kouzlu toho kraje, po kterém jsem tak toužil. Nemýlil jsem se, očekávaje něco nad obyčej zvláštního. Nedovedu vám krátkými slovy naznačit tu snivou poezii staré této keltické země. Nemohu se nasytit pohledu, chodím celý den a nechce se mi ani za tmy pod střechu. ... Nejen krajina, i lid je nadmíru zajímavý, ale těžko se srozumět, sedláci neumějí zde francouzsky hned v prvních chaloupkách za Pont – Aven. (Zeyer, 1941, str. 76) Z těchto dopisů cítíme, jak moc francouzský venkov Zeyera okouzлил. V obou dopisech dokonce používá přirovnání ke snu a touha po venkovském klidu je naprosto zřejmá.*

O svých pocitech z návratu do města píše Zeyer Zdence Braunerové v září 1889: „Ani nemohu uvěřiti, že jsem zase už pět dní v Paříži, tak mi čas v té stálé roztržitosti letí. Mysl moje ale stále dlí ustavičně na břehu moře. Vidím tu malou chaloupku svou, kde jsem šťastné trávil chvíle, a stýská se mi zde nevýslovně. Byla to pro mě doba slunná a počítám těch málo týdnů v Cayeux mezi nejkrásnější vzpomínky svého života. Bylo mi tam tak blaze, že dlouho trvati nemohlo, nesmělo.“ (Zeyer, 1941, str. 43) Po návratu do Paříže prožíval Zeyer smutek a jeho kroky vedly na český venkov. Zeyerovi se stýskalo po klidném venkovském prostředí, kde by se mohl nechat okouzlovat krajinou a z nashromážděných námětů tvořit svá díla.

Do společnosti moderních francouzských umělců Zeyera uvedly sestry Braunerové. Se Zdenkou si byli se Zeyerem velmi blízcí, její starší sestra Anna se do Paříže provdala za spisovatele Éléмира Bourgesa. Ten byl významnou osobností, kolem níž byla sdružena literární skupina. Byl velmi sečtělý a jeho tvorba se nesla v duchu idealismu. I Zeyera ovlivnil a inspiroval, což se promítlo např. do *Domu u Tonoucí hvězdy*, který nese i autobiografické prvky, např. je v příběhu významný starý francouzský dům, „*plný romantických upomínek a náznaků*“, který Zeyer



navštívil. (Jurčinová, 1941, str. 74) Kudrnáč tuto novelu srovnává s Huysmansovou novelou *Lá-bas*, kde vidí podobnost ve smýšlení hrdinů v oblasti náboženské. V obou dílech „*hrdinové touží poznat i jiné náboženství*“, než je křesťanství. (Kudrnáč, 2009, str. 76 - 77) Jejich postavy jsou jaksi přitahovány tajemnem jimi nepoznaným. Huysmansův vliv je možné pocítit i jiných v Zeyerových dílech. Při bližším a podrobnějším zkoumání můžeme nalézt podobnost v duchovní cestě obou spisovatelů a v jejich životní cestě.

Literáti a umělci, se kterými se Zeyer ve Francii setkal, byli různých národností, často polského. Přátelství udržoval v hojné korespondenci, která byla na víceméně umělecké úrovni, neboť obsahy dopisů byly často o básnících a jejich dílech nebo výtvarných umělcích. O nejen francouzském umění si pravidelně dopisoval s českou spisovatelkou a překladatelkou moderních děl Marií Kalašovou, která Francii často navštěvovala a nejvíce asi se svým polským přítelem Zenonem Przesmyckim píšícím pod pseudonymem Miriam. Seznámil Zeyera s dalšími polskými básníky a umělci, dokonce „*připravil antologii podávající obraz celého Zeyerova díla, již přeložil do polštiny, ale Zeyer se vydání bohužel už nedožil.*“ (Riedlbauchová, 2010, str. 59) Miriam byl také přítelem Jaroslava Vrchlického a Otokara Březiny. Mezi francouzské umělce, o kterých se v dopisech zmiňují, patřili např. Joris – Karl Huysmans, Maurice Maeterlinck, Guy de Maupassant, Stendhal nebo Charles Leconte de Lisle.

Zeyer byl vášnivým čtenářem, o čemž svědčí i množství knih v jeho knihovně. Celkem obsahuje 3 798 knih, z nichž pětina jsou knihy francouzské. „*Samozřejmě se lze pouze domnívat, které z těchto knih Zeyer opravdu přečetl, nemáme-li to potvrzeno z korespondence.*“ (Riedlbauchová, 2010, str. 66) Nejčastěji knihy pochází z poslední třetiny 19. století. Jedná se tedy o jeho současné autory, avšak nemůžeme s jistotou určit, jestli a které z knih Zeyerových současníků opravdu četl nebo které jen prolistoval. Některé třeba nečetl vůbec, ale mohl mu je někdo darovat, nebo ho prostě zaujaly a k jejich čtení se nedostal. Je ale jasné, že se knihami i rád obklopoval. Najdeme zde známé světové zástupce romantismu, realismu, symbolismu a naturalismu, ale i méně známé, takřka zapomenuté spisovatele. Z autorů, kteří jsou v knihovně nejvíce zastoupeni můžeme jmenovat

Honoré de Balzaca, Gustava Flauberta, Victora Huga, Josepha Méryho, Ernesta Renana, Émila Zolu nebo Stendhala.

Na mladého básníka zajímavějšího se o nejrůznější kultury však neměl zásadní vliv rozpínající se naturalismus, ale rozhodně na něj „*působila spirituální reakce ve francouzském písemnictví, úsvit nového, světového názoru, jenž pramenil již ve skrytých hlubinách minulého věku a jenž měl zazářiti plným jitem až po přelomu století v mysticismu Bergsonově,*“ (Jurčinová, 1941, str. 28) Mysticismus se tak stal Zeyerovi přímo ideálem a osobní vizí. V obnovení starých námětů viděl naději pro kvalitní českou literaturu. Mezi tzv. obnovené obrazy řadíme také *Román o věrném přátelství Amise a Amila*, na nějž se v další kapitole blíže zaměříme.

## 2. Román o věrném přátelství Amise a Amila

„*Fantastické, snové či pohádkové není omezeno pouze na oblast dětské literatury, ale může v jistých případech náležet i do (vysoké) kultury dospělých.* Tato slova o příběhu Amise a Amila pronesl Jiří Karásek ze Lvovic<sup>5</sup> a byla to vůbec první kniha, kterou od Zeyera četl. (Kudrnáč, 2009, str. 244) Vyprávění o Amisovi a Amilovi je zajisté možné pokládat za fantastické a snové. Slova, kterými také můžeme vyjádřit to hlavní, by mohla být tajemnost, napínavost, mystičnost, ale i láska, přátelství, jenž překonají zlo, něha i vášeň. U Zeyera vnímáme středověk jako ušlechtilý, čistý, pln bohatýrů, ne však proto, aby vytvářel dojem, že je život nepravdivý či neúplný, ale proto, že Zeyerovi „*jde o krásu, pravdu krásné duše, tedy zase jen nejvlastnější dceru citové krásy,*“ vše jen z „*nejvybranějších látek a esencí*“ a srovnáme-li např. Hugovo líčení středověku v *Notre Dame de Paris*, zjistíme, že kromě odvrženého Quasimoda se zde vyskytují žebráci, zločinci, špína, puch. (Krejčí, 1901, str. 55) V Zeyerově románu najdeme také zlo, avšak je zde kvůli dramatické zápletce, není popsáno nijak ošklivě, ale je líčeno s krásou, vznešeností, s mocností zla. Snad jediné, co v příběhu působí nehezky, je Amis stížený kletbou, „*morovou ranou*“, avšak i tento popis, přestože působí poněkud odpudivě, vyvažuje Amisova pokora a vřelé přijetí jeho přítelem Amilem a jeho ženou.

Román vycházel nejprve na pokračování v časopise *Lumír* v roce 1877, knižně pak v roce 1880. Bohužel Zeyerovými současníky nebyl příliš doceněn. Posteskl si nad tím v dopise z listopadu 1881 polskému spisovateli Bronislavu Grabowskému, který o Amisovi a Amilovi vydal v *Tygodniku Powszechnym* studii. „*Děkuji Vám vřele a upřímně za článek o mém rytířském románu a vyznám se, že mne to naplnilo radostí, že jste si ráčil té práce všimnouti, tím více, poněvadž se v Čechách, jako téměř vše, co píšu, potkala s velkou lhostejností, ba odmítavostí.*“ (Zeyer, 1941, str. 41)

---

<sup>5</sup> Jiří Karásek ze Lvovic (24. 1. 1871 – 5. 3. 1951) - český básník, dramatik a překladatel. Představitel české dekadence, spoluzakladatel časopisu *Moderní revue*. Přispíval do několika dalších periodik svými básněmi, esejemi, ale také literárními kritikami. (Slovník českých spisovatelů, 2000, str. 323 - 324)

Za hlavní motivy můžeme určit „*věrné pravé přátelství, pravé křesťanství a pravé rytířství*“, jejímž „*základem je zkouška ctnosti*.“ (Voborník, 1908, str. 65) Jako příklad můžeme uvést malomocenství, které je svrženo krutou ženou na Amise a jež je vnímáno jako boží rána. Zkouška ctnosti se ale prolíná celým příběhem. Ať je to zastoupení Amila Amisem při souboji o očištění nevinnosti jeho milé nebo u poutníka, který se rytířům svěřuje s tíživým tajemstvím o jejich původu.

Zajímavou myšlenku má Riedlbauchová, která poukazuje na podobnost Zeyerova románu s obrazy francouzského romantického výtvarníka Ingrese. Zejména v líčení náboženských slavností nebo v postavě Jolanty. U ní vidí shodné rysy hned s několika Ingresovými vyobrazeními madon, z nichž uveďme tyto zástupce: „*Panna mackintoshská zobrazuje madonu s bílou rouškou a ozdobnými rukávci držící dítě, ... Panna s modrou rouškou ... žena s kulatým obličejem, podlouhlým nosem, plnými rty a skromně sklopeným zrakem, s modrou rouškou pokrývající hlavu a splývající s pláštěm, ... Panna adorující spící Dítě, vypadá podobně, ale nemá na hlavě roušku.*“ (Riedlbauchová, 2010, str. 205 - 206) Zejména tyto tři evokují scénu, kdy se Amil setkává na slavnosti s Jolantou: „*Však pojednou bylo mu, jako by anděl páně se byl s nebe snesl, v srdce jeho vstoupil a čela jeho se dotekl. ... Před ním stála dívka spanilá jako květ. Stříbrotkaný šat objímal přeslastné její tělo, a s ramenou jí plynul blankytný plášť, podobný onomu na svaté soše; široké rukávy bílého šatu padaly až na zem, a překrásná její ramena, těsně uvězněná v modrý hedbáv, safíry a perlami posítý, byla k Amilovi vtažena. ... Dívka ta kráčela v čele svatého průvodu jako symbol dobroty a krásy.*“ (Zeyer, 1932, str. 62)

Také Augusta hovoří o symbolismu s Pannou Marií. Ne však s konkrétní postavou románu, ale obecně se středověkým rytířstvím, s „*kultem ženy, vlastní středověkému rytířství,*“ kde opěvuje ženu především jako matku, než milenku, neboť „*život je tedy Zeyerovi úkol daný od Boha ... cestou k životu nadpřirozenému ... touží po vyšším, nezemském štěstí, jako všichni jeho rekové, kteří ho hledají.*“ (Augusta, 1918, str. 14). Můžeme to přisuzovat Zeyerovu hlubokému vztahu s matkou a také faktu, že byl starým mládencem. Toužil po lásce vyšší, než je ta pozemská, po lásce mystické, nadpřirozené, lásce k Bohu. Ani touha pro něj neznamena erotiku mezi ženou a mužem, nýbrž lásku k umění i náboženství, touhu

poznávat a tvořit dokonalé literární umění. Touha tedy znamená nasycit svou duši vším krásným, obklopit se čaromocnou mystikou, nalézt ideály.

V díle nám imponuje hledání pravdy, spravedlnosti, což symbolicky můžeme stavět do opozice s tím, čím pro Zeyera nebyla soudobá společnost. Zeyerův román obsahuje i jeho vlastní vnitřní hodnoty, které jsou bezprostřední a román není dílem vytvořeným za nějakým určitým sdělením, za konkrétním cílem. Je tu proto, aby esteticky obohatil naši duši, okouznil naše vědomí mysticismem a zahřál naše srdce onou vyšší nadpozemskou láskou.

Dá se říci, že román je vlastně skladbou několika různých příběhů či pověstí z nejrůznějších kultur a koutů světa. Krejčí Zeyerův román popisuje takto: „*Vnitřní povaha látek snad ze všech končin sbíraných, jsou to příběhy bohatýrské, tragicky – pathetické a mythické, světy, v nichž člověk stýká se s bohy, anděly a démony, v nichž země dotýká se nebeských rájů i rudých žárů pekel, kde rekové, obrovští jak Alpy, spolu zápasí a bouří velkolepými vášněmi, kde teče krev a hraje se co chvíli o život a věčné spasení. S nimi asi stejným počtem soupeří příběhy milostné, dramata srdcí, omdlévajících touhou, štěstím a mukami lásky, stavící ji nade všechno na světě a s tragickou rozkoší jdoucí pro ni v smrt anebo zas krvavě a ukrutně mstící její zradu.* (Krejčí, 1901, str. 30) Není snad ani možné, aby si čtenář po přečtení takové „recenze“ neměl alespoň malou chuť román přečíst. Překypuje tolika motivy, ale přesto působí celistvě a nikoliv přeplácane. Díky Zeyerovu talentu popsat dokonale prostředí, v němž se děj odehrává, ale i atmosféru děje se všemi emocemi a city, které v tu chvíli postavy prožívají, budete velmi intenzivně prožívat vše, co se právě odehrává. Snadno se vás díky tomu může zmocnit i pocit, že jste součástí příběhu.

Vydáme-li se po pátrání původních pramenů základního příběhu o Amisovi a Amilovi, zavedou nás stopy až do přelomu 11. a 12. století. Z této doby je zaznamenána legenda Ami et Amile psaná latinsky, která byla dále použita ať s většími či menšími úpravami v několika dalších jazycích. Námět, ze kterého zřejmě čerpal Zeyer je pak ze starofrancouzského eposu Ami a Amile ze 13. století. Ze 13. století je také příběh zpracovaný německým středověkým básníkem Konradem von Würzburgem pod názvem *Engelhart und Engeltrut*, v Anglii je pak námět zpracovaný jako *Amis a Amiloun*. V 19. století pak tyto verze vycházely v různých německých edicích.

Námět Amisova a Amilova příběhu se dočkal i několika prozaických verzí a to na počátku 20. století. Tyto verze už samozřejmě Zeyer znát nemohl. Zmínku uvádím spíše jako zajímavost, že Zeyer nebyl posledním, který se o tento příběh zajímal. Základní kostra původního příběhu je víceméně stejná, mění se však jména, případně drobné odchylky v ději. „*Originální verze je propracovanější v detailech ... podrobněji je také líčena pouť nemocného Amise k příbuzným. Starofrancouzská verze se liší především formou, jedná se o 3 504 desetislabičných veršů.*“ (Riedlbauchová, 2010, str. 200) Prozaická adaptace G. Michauta z roku 1923 je situovaná do doby krále Pipina a je více konkretizovaná v místě i času. Zde je např. Amis synem francouzského vévody, Amil syn německého rytíře a společně se setkají a ihned spřátelí na křtu v Římě.

Co se týče pramenů, Riedlbauchová uvádí, že „*Zeyer sám v korespondenci říká, že už sám neví, které všechny prameny použil, ale že k tomuto románu studoval mnoho spisů. Výpisky prý ztratil či spálil,*“ avšak norské a islandské mýty můžeme nalézt v příběhu valkyry Thorgedy, keltské mýty představuje např. zvon Cernunnos, po němž je pojmenovaná celá kapitola příběhu, pohanské motivy pak vidíme např. v bohu Adonisovi. Amisova cesta do podsvětí je potom námětem z irské legendy o sv. Patriku a hra Rimóni je založená na středověkém divadlu. Dále Riedlbauchová připomíná základní keltské prameny, ze kterých Zeyer čerpal, k nimž řadíme keltologické spisy *Irský mytologický cyklus a keltská mytologie, Přehled keltské literatury 2* (E. Thorin, Paris 1884), *Keltská legenda v Irsku, Cambrii a Bretani, následovaná méně známými nebo nevydanými irskými, galskými a bretaňskými originály* (L. Prud'homme, Saint – Brieuc 1859). (Riedlbauchová, 2010, str. 196) F. V. Krejčí<sup>6</sup> ve své studii zmiňuje právě tuto rozmanitost starodávných příběhů, které Zeyera k románu inspirovaly: „*V Románě o věrném přátelství Amise a Amila nakupil na sebe tolik různých kruhů příběhových ze středověkých pověstí a románů, až čtenáře jímá z toho závrať.*“ (Krejčí, 1901, str. 34) .Zeyer kvůli románu studoval mnohé francouzské knihy a staré spisy. V knihovnách trávil spoustu času ponořený do látky s maximálním zaujetím a soustředěním.

---

<sup>6</sup> František Václav Krejčí (4. 10. 1867 – 30. 9. 1941) - český spisovatel, překladatel, literární kritik a novinář. Vedl kulturní rubriku *Právo lidu* (1897-1933). Byl také politikem, později senátorem, angažoval se v Československé sociálně demokratické straně dělnické. (*Slovník českých spisovatelů, 2000, str. 373*)

## 2.1 Kompozice

Z kompozičního hlediska je román rozdělen do deseti nevelkých kapitol, přičemž kapitoly na sebe volně navozují a vytváří tak celistvý příběh. Kapitoly jsou pojmenované podle postav: Amis a Amil, Belisanta, Jolanta, Thorgeda, Rimóni (Intermezzo), Cernunos, Sv. Patrik, Gandelín a Eliséna, Opět Amis a Amil. Výjimku tvoří sedmá kapitola pojmenovaná podle čarovného pásu Thorgedy - Bifrost. Právě v této kapitole dochází k dramatickému zvratu a příběh tak nabývá nového směru.

Vyprávění příběhu je chronologické. Začíná, když se přátelé Amis a Amil po 5 letech setkají a končí smrtí obou přátel. Autor tuto chronologii narušuje včleněným vyprávěním postav, jež nám objasňují události z minulosti mající vliv na současný příběh. Tím je oslabeno akční jednání postav, které se stávají spíše posluchači příběhů. Co se týče dění příběhu Amise a Amila, je akční postavou spíše Amil. I v zásadní scéně příběhu, která ovlivňuje sled dalších událostí, je sice akční postavou Amis, ale jedná v zastoupení svého přítele Amila. Vyprávění probíhá tzv. *er-formou* a obsahuje i přímou řeč postav.

## 2.2 Prostor a čas

Příběh nás zavádí do krajin středověké Francie. Z předchozího textu této práce již víme, že původní příběh je nám znám už z 11. století a Zeyer čerpal pravděpodobně z námětu starofrancouzského pocházejícího z 12. století. Pokud bychom však s tímto faktem seznámeni nebyli, můžeme v knize objevit několik vodítek. Že je příběh francouzského původu je nám jasné z cesty Amise a Amila do Remeše k francouzskému králi nebo z několika zmínek o Franci, např. v závěrečné kapitole, kde *„zvláštní koráb nesl smrtelné zbytky obou přátel ku břehům Francie“*. (str. 257) Také poustevník se v první kapitole přátel ptá, jestli snad mají namířeno ke králi do Paříže. Poustevník také vypráví příběh o Raulovi a Gastonovi, kde říká, že

*„Gaston byl oslavován na všech kolbištích krásné Francie, bohatého Burgundu a kvetoucí Provence.“* (str. 14)

Co se týče období děje, můžeme jej usuzovat už z faktu, že Amis s Amilem jsou rytíři. Také je nám z několika narážek jasné, že se jedná o dobu rozkvětu křesťanství. Zeyer v knize použil několik pohanských motivů, které jsou v knize brány jako něco špatného, jako rouhání. Několikrát jsou zmiňovány zapovězení staří pohanští bohové nebo Bůh Adón z vyprávění o Belisantě. Nejzřetelněji je pohanství odsuzováno v šesté kapitole Cernunnos, např.: *„Nemysli, že jsem pohanem, můj bratře, jsem pouze nešťastníkem, neb duch můj, vymknuv se z mezí rozumu, zabloudí často v krvavou a temnou poušť starých bludů. Zdá se mi, že dvojitý svět v mém srdci bojuje. Jsem divoký a zasmušilý, jako můj otec býval, pohání mne to ven do tmavého lesa ku vraždění zvířat ... Jak svítily mu zraky divoce, když vypravoval o krvavých obětech, jež v šerých lesích se někdy starým bohům přinášely, o čaromoci plavovlasých kněžnic, jež zlatým srpem žluté zvonky jmelí při měsíci sbíraly, avšak i hrdla lidských obětí těmitěž srpy podřezávaly.“* (str. 161 - 162) V této kapitole je také vysvětleno, že Cernunnos je jméno jednoho dávného boha, kterého lidé vzývali při lovu a jemuž přinášeli krvavé oběti.

## 2.3 Jazyk

Román nás po jazykové formě upoutá svou barvitostí, básnickým jazykem. Slova jsou pečlivě vybírána tak, aby navodila atmosféru co nejkrásnější a nejneobyčejnější. Věty jsou zde komponované tak, aby navozovaly pocit, že se jedná o starý text. Je to dáno jejich skladbou, např. ve větě *„Nikdy nebylo oko moje spatřilo vznešenější krásy nad onu divuplného toho ostrova!“* (str. 123) kde bychom za obvyčejných okolností použily spíše skladbu věty: Mé oči by nikdy nespátřily vznešenější krásu, než je krása tohoto divuplného ostrova.

Charakteristické jsou také několikanásobná souvětí, nejčastěji užívaná pro popsání prostoru, věci či přírodních jevů, např.: *Nedlouho váhalo poutí unavené slunce, chýlilo se k moři a kleslo v ochlazující jeho objetí a strhlo celý zlatý*



*baldachýn planoucích oblaků s sebou, by jimi umírající tvář svou zahalilo; stříbrný soumrak zavládl pak na místě jeho a v hlubokém tichu truchlil svět o zhaslý den, jenž jej opět o krok blíže k hrobu a k zhoubě byl pošinul.*“ (str. 83 – 84) Nebo také k líčení či charakteristice některé z postav: *„Pronikavé, černé oči starcovy vbodaly se do líce obou mladých mužů, rty jeho zachvěly se bolestně a hluboký, táhlý ston odlehčil jeho prsům a vmísil se do tichého šelestu usínajícího lesa.*“ (str. 10)

Významné je také užívání básnického jazyka, což dodává románu nádech opravdu starého příběhu a umocňuje estetický požitek při četbě. Autor používá přirovnání živých objektů k neživým a opačně, např. *„podobal se stařec stromu na jaře,*“ (str. 10) *„oči její, vášní temné, hořely a sílaly blesky.*“ (str. 99) Nebo užívá lidské charakteristiky k popisu neživotných věcí: mosty, pod nimiž *„černala se tmavá ústa kobek podzemních“* (str. 11) nebo *„lesy kvílí a k samým nebesům hluboký svůj žal povznášejí“* (str. 162) nebo *„šum nařikajícího větru, jenž mezi skalami sténal.*“ (str. 98)

## 2.4 Děj románu

### I Amis a Amil

Příběh nás zavádí do dob vznešených králů a ctnostných rytířů, do dob ryzího křesťanství, hrdinských činů a velkých romantických gest. Amis a Amil jsou věrnými přáteli, zázračně podobní jeden druhému. Každý z nich byl pět let na cestách, prožíval různá dobrodružství a poznával cizí kraje. Po těchto pěti letech se setkávají na cestě, tak jak se domluvili, k místu, kde zrovna bude král. Setkání je opravdu působivé, doprovázené přírodními jevy. Při této scéně se nám odhaluje zázračná podoba obou přátel, která nepřestává udivovat doprovody obou rytířů. Po cestě lesem trochu bloudí a narazí na osamělého poustevníka, který je pozve k odpočinku do svého příbytku ve skalách. Vypráví jim příběh, jež ho dlouhá léta tíží na srdci.

### II Belisanta

Poustevníkovo vyprávění je o krásné Belisantě, do níž se zamilují dva přátelé Raul a Gaston. Belisanta však nedává najevo náklonost ani k jednomu, ale je stále ponořena jakoby do snu. Raul, který vyniká svým zpěvem nad všechny truvéry, se však nechce vzdát a vlastně lstí přiměje dívku, aby si jej vzala. Gaston nemůže přenést přes srdce, že Belisanta nebude jeho, avšak nedá na sobě nic znát. Náhodou se stane, že vypátrá tajemství neustálé snivosti a zadumanosti dívky a to když je svědkem pohanského rituálu. Při něm je přítomna Belisantina chůva, která má řecký původ a uctívá dávné, již zapovězené bohy, konkrétně sochu boha Adóna, jíž Belisanta miluje.

Gaston, který na hrad svého přítele přijel u příležitosti narození jeho dětí, Klearistu shodí z věže a sochu pak odveze na svůj hrad, čímž má v úmyslu Belisantu přilákat. Belisanta vábena mocným kouzlem sochy opravdu přijíždí. Gaston se však neraduje dlouho, neboť jeho vyvolená je jako by vstala z hrobu a touží jen po tom, aby ji přivedl k soše. Gaston přemožen zoufalstvím chce sochu zničit a nechtěně tak zapříčiní Belisantinu smrt. Zde poustevník vyprávění přerušuje, neboť se v něm otevřely bolestné rány z minulosti. Prozrazuje, že právě on je Gastonem. Děti, které Belisanta porodila, byly matky Amise a Amila, které je ve stejné noci porodily a po roce zemřely. A zázračná podoba obou přátel je podobou právě dávného boha Adóna: *„jak vás nyní vidím před sebou, tak hleděla na mne luzná socha s bílým čelem třpytícím se jako sníh a s očima jako hvězdy! Tak viděl jsem ji poprvé osudné noci...“* (str. 37)

### **III Jolanta**

Přátelé nechávají poustevníka o samotě. Po zjištění, jaké neštěstí provází jejich rod, seděli spolu přátelé v tichém rozjímání. Ani Amil s Amisem však nejsou šťastní. Amis prozatím nechce vyprávět o svém smutném osudu. Amila trápí, že dosud nepoznal lásku k ženě, prožívá velký smutek a v srdci cítí prázdnotu a chlad. Jeho přítel ho utěšuje, že i on dozajista bude moci poznat lásku a že i láska přátelská může rozehrávat jeho srdce. Na znamení pravého přátelství jdou spolu Amis a Amil ke mši. A protože jejich vzhled vzbuzuje v kostele i ve městě velké pozdvižení a podivení, přátelé se ve městě rozcházejí.

Amil se tak ocitne na slavnosti Nanebevzetí Panny Marie, kde v čele průvodu spatří dívku, která ho svou spanilostí a čistotou duše naprosto okouzlí. Naštěstí jsou jeho city opětované a i dívka je při pohledu na Amila zasažena šípem lásky. Když se průvod rozprchne, Amil zůstává osamocen a vydá se do dómu, aby prosil za lásku ke krásné dívce. Setkává se zde však se ženou, která ho uprosí, aby své přání věnoval pro uzdravení jejího dítěte. Posléze se Amil dozví, že dívka, do níž se zamiloval, je královou dcerou Jolantou, a tak opět propadá smutku, neboť jí nebude nikdy hoden. Amil se se vším svěří věrnému příteli Amisovi, který ho však odrazuje od jeho lásky k princezně a žádá slib, aby Amil o svých citech pomlčel. Amil má v úmyslu jí být alespoň na blízku a chce odjet s králem do Paříže. Amis má v úmyslu vrátit se na svůj hrad ke své ženě. Když se tedy přátelé mají opět rozloučit, vypráví Amis konečně svůj nešťastný příběh.

#### **IV Thorgerda**

Při svých cestách do severních krajů, které Amise přitahovaly temnými lesy, samotami a klidnými, hrozivými skalami, navštívil Norvéžsko. Zde Amis naznačuje odlišný povahový rys s Amilem, který raději zavítal na veselé slunečné Itálie a Francie s její rozkvetlou něžnou Provence. Amis se v Norvéžsku setkává s královou pohrouženou ve smutku, což ho natolik dojíká, že jí touží pomoci. Královna mu svěřuje, že jí tíží smutek nad svou zemřelou sestrou. Vypráví mu příběh, jak její sestra utekla na islandský ostrov s Olafem, králem moří, jež ji uchvátil svými hrdinskými činy. Královna svou sestru velmi milovala a po její smrti vložila vřelé city k její dceři, se kterou se však nikdy neviděla a mohla ji spatřit jen na obraze. Obraz před Amisem odhaluje a ten je krásou a vznešeností dívky natolik omámen a stržen, že se královně zaváže Thorgerdu přivést a pojmout ji za manželku. Vydává se tedy na cestu po moři v královském korábu. *„Dlouho jeli jsme podél břehů skalnatých a divokých jako svět démonů, čnějících hrozivě do toho zvláštního, tajemného světla noci severní, které mne naplňovalo podivením největším. ... Bylo mi tak divně kolem srdce v té pustině vodní, v té stříbrné mlze, kolíbané vlnami, které dorážejíce na bedra lodě, jednotvárnou píseň šplounaly. ... a nyní teprve viděl jsem v krvavém světle celý oblak vyrušeného plectva po skalách tam hnízícího a naplňujícího vzduch svým divokým pokřikem.“* (str. 72 – 73) U břehu jednoho z mysu ostrova spatřil koráb ve tvaru ohromného draka s černými plachtami a v jeho čele

čarokrásnou Thorgerdu v magické smuteční scéně, kterou však námořníci pokládají za zjevení zlých duchů.

Po příjezdu si na cestě k hradu odpočinul v kovárně, kde mu starý kovář vyprávěl o valkyriích a zrazoval ho od cesty na hrad Nidaros. Amis, poháněn slepou touhou po nadpozemské kráse Thorgerdy, se nedal přesvědčit. Již od zhlédnutí obrazu můžeme pozorovat něco tajemného, temného, co nám napovídá, že Amise nečeká šťastný osud, např. černý havran, který Amise doprovází od vstupu na ostrov nebo příroda, která v Amisovi svým tajuplným klidem evokuje smrt a hrob. Na hradě uvítal Amise Olaf přátelsky a vřele, avšak Thorgerda pouze lhostejností a opovržlivostí. Amis jí statečnými činy dokazoval svou lásku, ale Thorgerda byla stále chladná a nezkrotná, opovrhovala láskou k muži a nepřála si nic jiného, než se zmocnit kouzelného pásu Bifrostu, který ukryl její otec, a stát se tak nespoutanou valkyrií, jakou byla Olafova matka. Ve scéně, kde Amis, polomrtvý po rytířském turnaji, na němž dle Thorgerdina přání bojoval pouze v rouchu bez brnění, Thorgerda přiznává svou slabost a lásku k Amisovi. Zároveň však nemíní zradit svou divokost a nespoutanost a přeje si jeho smrt. Amis posílněn novou nadějí o její přízeň bojuje i se samotným peklem v plamenech sopky a nakonec v boji zvítězí a porazí Thorgerdiny temné síly a zmocní se čarovného pásu Bifrostu, jehož úkryt prozradil sám Olaf, toužící po vřelosti své dcery, na smrtelném loži. Přemožená Thorgerda se nakonec zaslíbí Amisovi. Dlouho se však Amis neradoval, neboť zanedlouho Thorgerdu přemohla nenávist, že podlehla muži a vzdala se tak sama sebe. „*Běda Tobě, šeptala Thorgerda jednou ze sna, běda Tobě, zmocním-li se někdy čarovného pásu, rozluštím-li někdy jeho runy! Potrestám pak tu tvrdošijnost, s kterou jsi mne strhl z pyšné výše velkých myšlenek do hnusného kruhu všedního života!*“ (str. 129) Amis tedy žil nešťastný život s krásnou a vznešenou, avšak zlou lásky neschopnou ženou plnou nenávisti. Amis končí své vyprávění a prosí Amila, aby k sobě vzal onen čarovný pás a ukryl jej do rodinné hrobky, jakmile k tomu bude mít příležitost. Amil slíbí a pás si připíná pod své roucho.

## **V Rimóni**

Po tomto příběhu se přátelé loučí a Amis odjíždí na svůj hrad. Amil je mezitím společně s královskou rodinou svědkem divadelní hry Rimóni s náboženskou tematikou. Ve hře vystupuje zavržený Jidáš, kterého nechce přijmout

ani peklo. V kontrastu s ním se ve hře objevuje nevinná dívenka Rimóni, jejíž smrt je líčena jako vstup do nebe, kde ji očekává Ježíš. *„On přišel ke mně; oblak bílých andělů jej nesl, anemóny a bílé lilie pršely jako nejhustší déšť v létě a ptáci pěli jako nikdy předtím; usmál se na mne jako ještě krásněji než matka, když mne libá, a pravil hlasem tišším a sladším ještě, než jest hlas modré oné vlaštovky, jež v plotu našem hnízdí: „Již přišel čas, Rimóni, přijď ke mně, tvé místo připraveno!“* (str. 143) Jidáš ji žádá, ať za něj u Krista prosí a ať ho všichni zavrhnou a odhání, dívce se bídneho člověka zželelo a vezme ho s sebou do ráje. Jidáš se zde dočká odpuštění a s klidnou duší umírá.

## VI Cernunnos

Po celou dobu hry nemohl Amil z Jolanty spustit zrak. Její něha a pokora ho stále více okouzlovala a stavěl ji nad veškeré pozemské poklady. *„Co byla pycha královská, co zlatá sláva dvoru proti koruně spanilosti zářící na jejím čele, proti dívčí skromnosti, která její bytost jako andělskou glórii obestírala?“* (str. 149) Následovala honosná hostina, při níž obsluhovala pážata na bílých koních. Do této přepychové síně vstupují tři mnichové nesoucí králi dopis opata Hyvarniona, v němž krále zve na zapomenutý hrad Arduin, dříve zasvěcený bohyni lovu, na něž královi předci alespoň jednou za život zavítali na slavný lov do přilehlých lesů. Král tedy s radostí vyhlásil lov na zvěř, hostina byla rychle skončena a všichni se vypravili na hrad Arduin. Do příběhu vstupuje hrabě Florestán, který je také zamilován do krásné Jolanty. Před hradem upoutal Amilovu pozornost kamenný trůn stojící vedle mohutné lípy, nad nímž visel neobyčejný zvon. Na trůnu spatřil ošklivého pidimužika, jenž mu prozradil jméno zvonu – Cernunnos a jen dodal: *„Běda vám, uslyšíte-li jej promluvit!“* (str. 155)

O původu zvonu později vypravuje opat Hyvarnion. Příběh je o novici jménem Cernunnos, který po vzoru svého pohanského otce holdoval lovu a krveprolití. Jeho sestra Rivanona však milovala všechny živé tvory a stále ho prosila, aby přestal s bezcitným zabíjením, neboť její srdce i duše zraňovalo jeho počínání. Když ho prosila, aby k ní přinesl bílého ptáka z dalekého ostrova, o jehož líbezném zpěvu se jí zdálo, jakmile jej viděl, přemohla ho jeho divoká krev a skolil ptáče lukem. Spolu s bílým ptákem zemřela také Rivanona. Cernunnos se poté uchýlil do kláštera, aby odčinil svůj hrozný čin, avšak nějakým tajemným kouzlem

vábil ho pořád les, a tak odešel žít v míru s přírodou, jako by žila jeho sestra a nikdo již nespatriil. Takto skončil opat své vyprávění o tom, co jméno podivného zvonu znamená. Význam zvonu je pak královský soud. Na ten smí volat jen ten, kdo byl svědkem zrady hrozící králi či jeho říši a král a všichni, kdo volání slyší, jsou povinni dostavit se třeba uprostřed noci ke královskému soudu. Zadumání všech přítomných vyrušil příjezd dalších hostů. Druhý den pak započal lov.

K lovecké družině přidala se tajně i Jolanta. Florestán, zaslepený touhou oslnit dívku svou chrabrostí, hnal se v čele družiny skolit nebohé zvíře. Amil, místo aby se snažil překonat svého soka, krácel ve společnosti Jolanty, s níž si vyměňovali láskyplné pohledy. V hlubokém lese se náhle zvedla bouře, když lovci konečně objevili stopu zubra a rozprchli se v nadšení za zvířetem. Amis s Jolantou tak zůstali opuštěni. V lese, daleko od lovicích mužů se mladí milenci setkávají s umírajícím starcem, jímž je Cernunnos. V Jolantě vidí čistotu a něhu své sestry a s nadějí, že jeho duše nyní došla klidu, umírá. Stejně jako v úvodní kapitole se setkáváme s poustevníkem Gastonem, i zde přichází na scénu poustevník, jež vypráví příběh své tíživé minulosti a nakonec nalézá odpuštění a klidu duše z hrůzného činu. Nad tímto spravedlivým soudem se Amil a Jolanta zasnoubí. Mezitím Florestán skolil zubra a hrdě se vrací na hrad s myšlenkou, že ještě dnes bude Jolanta jeho. Královna, která se mylně domnívá, že její dcera je do Florestána zamilovaná, svěřuje se králi, který Jolantu veřejně přislíbí Florestánovi. Jolanta zdrcená vědomím, že by ji a Amila mohl někdo rozdělit, uteče do Amilovi komnaty, kde je však spolu zahlédne Florestán. Zdrcený a ponížený rytíř neváhal a zazvonil na zvon Cernunnos ke spravedlivému soudu. Amil, nařčen, že na jeho loži byla Jolanta, byl nucen bojovat se svým sokem o čest a lásku Jolanty. Protože si je vědom toho, že by před božím soubojem prohrál, vydává se žádat o pomoc svému příteli Amise.

## **VII Bifrost**

Amis ani na okamžik nezaváhá a milovanému příteli pomůže. Díky jejich zázračné podobě se mohou vyměnit a Amis tak může v souboji zvítězit. Přátelé se vymění a Amil se vydá na Amisův hrad, avšak jeho žena prokoukne jejich lež. A co hůř, u Amila objeví pás Bifrost. Thorgeda jásající štěstím se uzamkne v komnatě, aby rozluštila tajemství svého čarovného pásu a mohla se Amisovi pomstít. Amis mezitím zvítězí za Amila, zabije Florestána, získá Jolantu za manželku a přátelé se

opět vymění. Když se však Amis vrátí ke své ženě, která mezitím rozluštila tajemství run pokrývajících Bifrost, zaskočí ho svou nezvyklou laskavostí a připraví mu léčivý nápoj. Byla to však léčka a Thorgeda odhaluje svou ještě větší vznešenost, sílu a čaromoc Bifrostu a přivolá na Amise kletbu. „*Strašlivá bolest pronikala jeho údy... Síla jeho byla rázem zlomena, cítil se sláb jako kmen a malomyslný jako dítě. Plavé, krásné jeho vlasy počaly mu z hlavy pršeti, vous jeho zbělel, celé tělo pokrývalo se černými ranami a hnusnou hnilobou, nesnesitelné výpary vystupovaly z celého jeho těla.*“ (str. 217) Zuboženému Amisovi prozradí lék na jeho prokletí, který mu může dopřát jen jeho druh Amil. Nato nazývá ji Amis d'áblem a odchází ze svého hradu jako žebrák doprovázený věrným psem, který jako jediný tvor se od něj neodvrací a nevzhlíží k němu s odporem.

### **VIII Sv. Patrik**

Při Amilově svatbě je štěstí novomanželů narušeno psaním od Istivé Thorgedy, která píše o svém zármutku nad náhlým onemocněním Amise, který se vydal hledat lék na svou chorobu. Ze smutku, že se jeho příteli stalo něco hrozného a z pocitu viny, že to bylo pro jeho štěstí, otevře dveře svého hradu všem chudým a nemocným lidem. K Amilovi donesou se zvěsti o podivných tajemných kouzlech Thorgerdy a teprve tehdy všimne si chybějícího Bifrostu a je mu již jasný původ Amisova prokletí. Mezitím se Amilovi a Jolantě narodí dvě krásné děti. Teprve po pěti letech bloudění světem k jejich dveřím zavítá sám Amis. I přes jeho zubožený vzhled ho jeho druh pozná a s láskou a vřelostí o něj se svou ženou pečují. Jeden z poutníků, také hostem Amilova hradu, vyprávěl o svatém Patriku, u nějž může jakýkoliv hříšník žádat o očištění nebo o radu, jak je možné se z hříchu vykoupit. Amil touží pomoci svému příteli a tak se vydají do Irska ke svatému Patriku ve víře, že jim poradí, jak se prokletí zbavit. Společně ruku v ruce stáli před branou podsvětí, zjevila se jim temná ženská postava, která je vpustila dovnitř. V temné jeskyni bylo cítit zoufalství a utrpení němých stínů. Amis přemožen svou bolestí již nemohl dále pokračovat, a tak Amil pokračoval dále sám. Konečně se Amilovi zjevil tajemný, vznešený stín, sv. Patrik, který ho nabádal k důvěře v Boha. Jeho mocí byl přitážen prelud Thorgerdy, která Amilovi s krutou radostí prozradila jak vyléčit Amise. Musí nyní zavraždit své děti a jejich krev vlít do lázně, v níž Amise omyje. Poté se přízrak Thorgerdy ztratí a duch svatého Patrika přivede Amila k místu, kde zanechal Amise.

Dotekem na Amisovo čelo mu dal sílu vydat se zpět na cestu a zmizel také se slovy „*Věř a důvěřuj!*“ (str. 238)

## **IX Gandelín a Eliséna**

Mezitím co byli Amil s Amisem na cestě, vyhlížela Jolanta netrpělivě každý podzimní den svého manžela. Až se kraj zahalil do bílé sněhové pokrývky, konečně jednoho večera spatřila v dáli známé postavy mířící k hradu nesoucí na marách polomrtvého Amise. Amil se bál otázek nad uzdravením Amise a také Jolantina oslovení, když viděla svého muže zestárlého namáhavou cestou a zmoženého útrapami. Na hrad přichází skupina věrných Amisových mužů žádat o pomoc před krutou Thorgerdou a jejími temnými kouzly, kterými pustoší krajinu i lid. Amil ve svém nitru svádí krutý boj a nakonec, protože přísahal věrnost svému příteli, své děti zabije a Amise tak uzdraví. Oba přátelé jsou zdrceni a srdce jim tím hrozným činem puká. Do hradu nyní zavítají ženy Amisových manů, jimž Bůh vnuknul myšlenku jít do boje proti Thorgerdě se zázračnou sochou Panny Marie z Remešské katedrály. Jolanta oněmělá hrůzou se dozví, jaký čin její manžel spáchal pro uzdravení přítele. Amil si však vzpomene, jak zázračná socha tenkrát v Remeši vyslyšela jeho přání a zachránila nevinné dítě. Jeho matka byla Amilovi nevýslovně vděčná a zvolala na něj, ať se v nejhroší chvíli svého života obrátí k zázračné soše, která ho jistě vyslyší. Celou svou bytostí se soustředil na modlitbu a byl vyslyšen.

Po několikadenní oslavě nad šťastným koncem se vydají s vojskem, zázračnou sochou Panny Marie i dětmi k Thorgerdinu hradu. Síla lásky, víry a čistoty přemůže Thorgerdina kouzla a stane se z ní přízrak černé labutě.

## **X Opět Amis a Amil**

Po vítězství zůstal Amis na hradě svého přítele. Přátelé už se nikdy nerozejdou, žili spolu téměř jako jeden a mnozí lidé navštěvovali hrad jako chrám, aby spatřili věrné přátele a jejich spanilou sestru Jolantu. Avšak Amise zasál smutek natolik, že již nikdo nespátřil jeho úsměv. Čas běžel dál, z Gandelína se stal statečný rytíř a z Elisény půvabná dívka a vlasy Jolantiny byly protkány stříbrnými nitěmi. Když přišla zpráva, že křesťané ve Svaté zemi potřebují pomoc, neváhal Amis s Amilem a vyrazili společně do boje, kde byli sice oba nápomocni při vítězství, ale v boji zemřeli. Společně je uložili do zdobené rakve, aby ani po smrti od sebe nebyli



odloučení a odvezli ji do kláštera, kam se uchýlila Jolanta. Zde je nechala pohřbít do mramorového hrobu s podobiznami věrných druhů.

## 2.5 Postavy

V příběhu se setkáváme s poměrně větším množstvím postav. Ústřední dvojici tvoří Amis s Amilem, jak nám již napovídá název knihy. Velice důležitou roli zde hraje také Amisova žena Thorgeda a Amilova žena Jolanta.

Ostatní postavy mají na chod událostí v příběhu také svůj podíl. Objevují se většinou pouze v dané kapitole a neprovází nás tedy celým příběhem. Některé postavy dokonce vyprávějí vlastní příběh, většinou k objasnění událostí, které se staly dříve. Takovou postavou je poustevník, který nás na začátku románu obeznamuje s původem Amise a Amila nebo např. sám Amis, který svému příteli vypravuje svůj příběh lásky a neštěstí.

### Amis

Amis je statečným rytířem, který se při svých dobrodružných cestách do severních zemí, které ho vždy něčím lákaly, zavázal přivést královně Astridě Thorgedu, jež je její neterčí. Z jejího obrazu cítí čaromoc, která spoutala jeho srdce i duši. I přes varování se pro ni vypraví a o Thorgedu svádí statečný, vysilující boj se samotným peklem. Jeho láska a odhodlání nakonec přemůže temné síly, Thorgeda podlehne a stane se jeho ženou. Brzy však svého muže začne nenávidět. Amis je tedy v životě velmi nešťastný.

Jediné, co ho hřeje na srdci je štěstí jeho přítele Amila, kterému pomohl v cestě ke šťastné lásce. Křivou přísahou a nečestným bojem však zradil Boha, a také urazil svou ženu, která vzplála ještě větší nenávisí a čeká ho další neštěstí. Thorgeda totiž získá čarovný pás, díky jemuž ovládne temné síly nespoutané valkýry, na Amise uvrhne kletbu a jako žebráka sužovaného bolestmi ho vyžene z jeho hradu. Amis pod tíhou činu, jež spáchal, přijme tento trest jako trest boží a bloudí několik let po světě, až ho kroky dovedou k hradu jeho přítele Amila, který mu v jeho

nešťastí touží pomoci. Amis je tedy sice uzdraven, pln síly, krásy a mládí, ale nešťastné události na něj měly takový vliv, že žil pohroužen ve svém smutku.

Můžeme vidět i určité shodné rysy mezi Gastonem a Amisem. Zejména pak v jejich zatvrzelém odhodlání získat ženu svého srdce a právě i v podobnosti těchto žen, které touží zaslíbit život svému vlastnímu přesvědčení, své víře a nikoliv životu po boku muže. Oba jsou však neústupní a oba díky tomu potká nešťastný život. Gaston svůj smutný život zasvětil životu o samotě a opatrování hrobu Belisanty. Přijímá svou vinu s pokorou, stejně jako Amis své prokletí Thorgerdou.

## **Amil**

Rytíř Amil má jemnou, citlivou duši. Tíží ho smutek, neboť mu zatím nebylo dopřáno, aby pocítil kouzlo lásky. Zanedlouho se to však změní, když ve svatém průvodu spatří nádhernou dívku Jolantu, jež přirovnává k nejčistší lilii. Díky Amisovi se s Jolantou ožení a zplodí spolu dvě děti, Gandelína a Elisénu. Protože cítí vinu za nešťastný osud svého věrného přítele a také proto, že i Amil i Jolanta jsou velmi zbožnými, zasvětil svůj život péči všem, kteří ji potřebují.

Amil v příběhu svádí vnitřní boj mezi láskou ke svému příteli a láskou ke svým dětem. Můžeme také říci, že je to i boj víry, neboť Amil přísahal, že Amisovi splatí, co pro něj vykonal. S těžkým srdcem tedy své děti zabije, aby přítele uzdravil. I na Amilovi zanechaly události negativní dopad a ač může být se svou láskou i se svými dětmi, nakonec volí opět cestu přátelství a víry, když se s Amisem vydají bojovat do Svaté země, kde také společně zemřou. Takové rozhodnutí můžeme přisuzovat tomu, že jednak je pojilo opravdové, ryzí přátelství a také tomu, že vyrůstali bez matky, tudíž nepoznali mateřskou něhu a lásku.

## **Belisanta**

Belisanta je postavou vloženého příběhu osvětlující minulost. Nemá tedy účast na dění, ale propojuje celý příběh. Je matkou matek Amise a Amila. Dá se říci, že je jakýmsi předobrazem Thorgerdy. Příběh o krásné Belisantě, do níž se zamilují dva přátelé Raul a Gaston, zprostředkovává postava poustevníka. Belisanta je stále

ponořena do svého snění, reálný život pro ni neznamena nic, je pro ni vězením. Jediné, co jí přináší radost je být v přítomnosti čaromocné sochy, které se zaslíbila.

### **Thorgerda**

Osudová láska Amise, která se mu však stala jeho životním neštěstím. Thorgerda vyrůstala pod vlivem své babičky Sigelindy, která byla valkyrií přemožena proti své vůli mužem. Nenáviděla i svého vlastního syna a tuto nenávist naučila i Thorgedu, v níž viděla svoji nástupkyni. Naučila ji všechna mocná kouzla a prozradila jí, že kouzelný pás Bifrost, který z ní udělá skutečnou nespoutanou valkyrii, ukrývá její otec.

Když se v jejím životě objeví Amis, je k němu stejně tak lhostejná, jako k jakémukoliv jinému muži. Avšak objevuje se u ní i zvědavost, dalo by se říci, že i určitý obdiv, nad jeho vytrvalostí a statečností. Thorgerda sice Amise miluje od první chvíle, avšak její mysl se bouří proti srdci a stále vzdoruje. Nakonec Amisovi podlehne, ale po chvilkové slabosti se u ní objevuje opět nenávist. Za svou slabost se cítí ponížene a k Amisovi je chladná a zlá. Nepřeje si nic jiného, než získat Bifrost a stát se nespoutanou valkyrií. Velmi často se v popisu jejího vzhledu či chování objevuje motiv blesku, čímž se podtrhuje její divoká nezkrotná povaha. Když u Amila objeví čarovný pás a zmocní se ho, zaplaví ji nevýslovná radost nad vidinou její moci, svobody a především pomsty. Začne tedy spřádat krutou pomstu jak Amisovi, tak také Amilovi. Touží po tom, aby ani jeden z nich nebyl šťastný. Avšak nakonec je její moc stejně poražena. Ne však její pýcha a hrdost, už se nehodlá znovu nikomu podřizovat. Nedbá prosbám ostatních, aby zmírnila svou nenávistnou vášeň, nepodvolí se. Stane se z ní černá labuť vznášející se hrdě vzhůru, „*kroužila pomalu nočním vzduchem nad zříceninou věže a se smutným, dlouhým voláním, znějícím jak utlumený pláč, zmizela na severu.*“ (str. 255) V souvislosti s Thorgedou je často zmiňovaná tmavá barva nebo přímo černá. I na konci příběhu, když se z ní stává labuť, je to labuť černá.

### **Jolanta**

Jolanta je protikladem nezkrotné Thorgerdy. Představuje nebeskou čistotu, něžnou lásku, ryzí zbožnost a nekonečnou laskavost. V knize je naznačena symbolika s pannou Marií. Můžeme však nalézt i společné rysy mezi Jolantou a

Thorgerdou a to zejména v jejich odhodlání. Ač je jejich víra odlišná, ani jedna ji za žádných okolností neztratí.

Náboženskou tematiku můžeme pozorovat hned v několika oblastech týkajících se Jolanty. Může to být už jen její vzhled: „*neměla bílý závoj stříbrotkaný, ale bělost její pleti byla nad sních skvělejší a tmavomodré její oči byly azurnější než blankyt samých nebes. Dívka ta kráčela v čele svatého průvodu jako symbol dobroty a krásy; v ruce měla stříbrnou berlu, z které vyrůstala zlatá lodyha nesoucí trojí liliový květ z perleti a diamantů*“ (str. 46), setkání s Amilem: „*Však pojednou bylo mu, jako by anděl Páně se byl z nebe snesl, v srdce jeho stoupil a čela jeho se dotekl ... a duše jeho se plnila vůní nebeskou a ta byla jako světlo.*“ (str. 45) Boží trest po nečestném souboji o její čest, služba nemocným a chudým lidem, vzkříšení jejich dětí, život v klášteře po odchodu jejího muže do boje i oplakávání mramorového hrobu: „*Jolanta stála vzpřímena, ruce její byly pozdviženy k nebi, sladký úsměv vznešeného odříkání hrál na bledé její líci a jasná slza třpytila se v oku, které k bílé hrobce pod šumícími duby hledělo.*“ (str. 258) Je tedy postavou představující čistotu, dobrotu a laskavost. Charakteristické jsou pro ni v líčení světlé barvy a také symbolika s bílou lilií.

## 2.6 Motivy

### Láska

V příběhu můžeme nalézt hned několik typů lásky. V první řadě je to láska přátelská mezi Amisem a Amilem. Přátelé si vždy přispěchají na pomoc i za cenu vlastního zatracení. Amis kvůli Amilovu štěstí křivě přísahá a zabije nevinného muže. Amil zase pro Amisovo uzdravení obětuje život svých dětí. V některých momentech je vymezení hranice přátelské a milenecké lásky nesnadná, např. když ruku v ruce předstoupili před oltář, aby jim bylo požehnáno na znamení splnutí jejich duší: „*Ó Amile nanazývej mne ubohým! Což nejsem bohat jako král, když tebe mám? Ó věř, že ne pouze láska ženina blaží. Přátelství, jež duši pojí, jest svazkem tak posvátným jako láska, a jak nevěsta a ženich před oltář vstupují...*“ (str. 41) nebo na konci příběhu, kdy žijí jako jedna bytost nebo při líčení něžných pohledů do očí.

Vášnivá, urputná láska, plná touhy je nejvíce zřetelná u Amise. Pro Thorgerdu podstupuje boj, v němž několikrát málem přijde o život. I když ho jasně odmítá, nedá se odradit a stále zápasí o její srdce: „*kaž mi, bych se opět vrhl v propast ohnivou, ale nemuč srdce moje řečí ukrutnou! Tys paní mého života, mé duše! Což není možné dojmouti tě, lásku roznítiti v tvé hrudi? Ó Thorgerdo, já jsem otrok tvůj, čiň se mnou, co ti libo.*“ (str. 127) I když mu nakonec podlehne, láska je nenaplněná a z Thorgerdiny strany se mění v ukrutnou nenávist. Podobnou vášeň vidíme i u Gastona k Belisantě, jehož zaslepená touha po krásné dívce jí stála život.

Naopak láska něžná a především opětovaná se vyskytuje u Amila a Jolanty. Je to láska vznikající v prostředí katedrály a svátku Panny Marie a tato božská čistota se vznáší nad celým jejich příběhem, např. při setkání v katedrále: „*Potom zavřela dívka oči a chvěla se, obávajíc se, že zjev jeho zmizí, když je otevře; když ale v jeho zracích se chvěly slzy radosti, a jedna z nich, veliká, vřelá, jasná jako diamant, padla z jeho oka na bílé její čelo; teď věděla dívka, že to ani přelud ani anděl, ale muž smrtelný, a viděla, že modlitba její vyslyšena.*“ (str. 46) Nebo při jejich zaslíbení se v lese: „*Bůh spojil nás posledním dechem toho spravedlivého. Vrátime se v boj života. Cokoli se stane, nevyrvé nikdo více obraz tvůj z mého srdce, kam Bůh sám jej byl vložil.*“ (str. 181) Opětovanou lásku můžeme nalézt i ve vyprávění o Belisantě a její lásce k bohu Adónovi. Magická síla sochy Belisantu vábila, bez spatření sochy byla jako ve snu, jako by ani nežila: „*Belisanta zajásala, otevřela oči, a tyto zasvítily jako hvězdy a bledé její líce rozkvetly jako růže. Klesla na kolena a rozpráhla bílé páže, a zvuk jejího hlasu byl sladší a lahodnější než zpěv lesního ptáče na kvetoucím keři.*“ (str. 35)

## Víra

Celým příběhem se protíná víra v Krista a víra zapovězená ať je to pohanské uctívání starých bohů nebo Thorgerdino uctívání temných sil. Náboženské motivy se objevují napříč všemi kapitolami. Víra v Krista je vnímána jako správná, naopak víra ve staré bohy je barbarská a rouhačská. V příběhu dominuje socha Panny Marie, je líčena jako symbol čistoty, laskavosti a mateřské lásky. Má dokonce zázračné schopnosti obživnout a vyslyšet to nejhlubší přání. Vše, co se týká křesťanství, je líčeno vznešeně, s posvátnou velkolepostí např. dóm: „*Tak ležel zde ten velký symbol člověka a světa! Byv někdy pouhou skálou, hrubým balvanem, byl nyní myšlenkou, a*

*blahoslavil toho, jenž trýzní dlát a kladiv z hluboké noci k jasnému světlu jej byl probudil.*“ (str. 47) Bůh je spravedlivý a milostivý, těm, kteří neztrácí víru, dovede odpustit jejich hříchy.

Co se týče pohanských Bohů, jsou spojováni s přívlastky jako temný, divoký, tajemný a zahaluje je zvláštní kouzlo. Zmínky o pohanských zvycích jsou ve spojitosti s barbarským krveprolitím, s divokým lovem za účelem obětí bohům: *„Šumící hvozd mne láká ku vraždě, krev moje kypí divoce v mých žilách...“* (str. 160) Naopak Belisantina víra a láska k Adónovi je sice opředena tajemným kouzlem, avšak nic barbarského v tomto příběhu není. Ostatními postavami je však pohanské uctívání chápáno jako rouhání a čarodějnictví: *„Pak tě vyradím a zhyněš na hranici! Třes se přede mnou, čarodějko, modloslužebnice, která temným lžibohům se klaníš!“* (str. 31)

Thorgerdina víra, je vírou v magické síly, v nezkrotné divoké valkýrie. Zrada a ponížení se zde neodpouští, nýbrž celou svou duší nenávidí a odplácí krutou pomstou. Víra je temná, tajuplná a čaromocná. Je hrdá a vznešená, váží si sama sebe, ale i přírody. *„Zaslíbila jsem se duchu mocnému, jenž přebývá v plamenech sopky a kterého někteří d'áblem nazývají... duch můj prahne po vědomostech skrytých a svatých, ač je co nesvaté vaši kněží vyhlášují... mluvě ptáků chci rozuměti a šumění větrů, rozmlouvati chci s bleďými stíny obletujícími noční dobou zapadlé mohyly, běsům chci vládnouti, již v samotách bydlí...“* (str. 110)

## **Příroda**

Velmi výrazný je i motiv přírody a krajiny a přírodních jevů. Příroda je popisována hlavně v kontrastu s negativními událostmi v příběhu. Např., když Amis vypráví o svých cestách na temný a pošmurný sever nebo při cestě na islandský ostrov, kde v něm okolní příroda vzbuzuje truchlivost, temnost a podivné pocity. Např. hora na Islandu: *„Černě jako noční mátoha, buduje nesmírné svoje tělo do modra, jen na vrcholku jejím bělí se několik pruhů sněhu a temná koruna příšerného dýmu vznáší se v průhledném vzduchu nad hrdou její hlavou, připomínajíc děsný onen oheň pekel, který v útrokách jí zuří.“* (str. 88) Také les je zde líčen jako temný, s černými houštinami, hrozivě čnějícími skálami, bezednými propastmi a černými

stíny jeskyň. Ale objevují se i světlá místa, např. křišťálový potok, bílý motýlové, třpytivé ještěrky, lípa spanilá jako panna.

Činy postav jsou doprovázené přírodními jevy nebo přirovnáním k přírodním jevům pro dodání důrazu a dokreslení scény. Např. příjezd Amise a Amila v úvodní scéně: *„Ze západu valil se hustý oblak prachu, třpyt zbraní šlehal z něho jako blesky a dusot koňů duněl z něho jako dálná bouř. ... ale tu vyřítit se náhle vítr z lesa. Stromy zahučely temný pozdrav za ním, v slunci zdřimlá sladkodyšná pole rozvlnila se polekaně pod mohutným vzmachem jeho křídel a kvítka na lučině klonila pokorně vonné hlavy před burácejícím jeho dechem.“* (str. 9) Častokrát je také zmíněn blesk v očích Thorgerdy pro větší důraz její pohrdlivosti a nenávisti. Také v lese, kde se Amil a Jolanta vyznávají ze svých citů, dokresluje atmosféru bouřka a blesky, jako předzvěst následujícího neštěstí.

### 3. Amis a Amil ve starofrancouzském středověku

V této kapitole se budeme věnovat obsahu příběhu spíše kratšímu, který vychází z inspirací starodávných textů stejně jako u Zeyera román o Amisovi a Amilovi. Příběh zpracoval francouzský spisovatel Jean Moréas jako součást souboru starofrancouzských textů pod názvem *Povídky ze staré Francie*, které vyšly v roce 1903. Literárně tvořil o pár let později než Zeyer a stejně jako on obdivoval středověkou kulturu. Původní text náleží k tzv. „drobným gestes“ *Amis et Amiles* z konce 12. století.

Základní příběh má asi tuto podobu. V různých koutech Francie narodili se Amis a Amiles, kteří si svou zázračnou podobou vysloužili křest od samotného papeže. V dospělosti se spolu setkali na cestách a přísahali si věrné přátelství. Sloužili společně králi do té doby, než byl Amiles obviněn ze svedení královské dcery a vyzván k souboji. Protože si byl vědom své viny, přítel Amis ho v souboji zastoupil, zvítězil a získal pro svého přítele princeznu za manželku. Mezitím Amiles byl v domě Amise a pojistil se před cizoložstvím tím, že mezi sebe a přítelovu ženu položil meč. Amis však za dvojženství byl stížen malomocenstvím a vyhnán svou ženou potuloval se po světě. Po několika letech se dostal na Amilův hrad, kde o něj se svou manželkou láskyplně pečovali. Amilovi se zjevil Bůh, který mu prozradil, že pokud chce uzdravit svého přítele, musí obětovat své synky a potříit jejich krví Amisovi rány. Amiles tuto oběť přijme, Amis je opět uzdraven a Amilovi děti opět obživnou. Amis a Amiles zemřou stejného dne v různých místech a jejich hroby se zázračně spojí v jeden.

Příběh s názvem *Ami a Amile* básníka Jeana Moréase, který byl stejně jako Zeyer okouzlen středověkými příběhy, vzniknul pravděpodobně na základě této starodávné povídky, jak sám Moréas píše v upozornění ke knize: „*Chtěl bych, aby tato kniha byla jako zrcadlem francouzského středověku: něžná, tragická či žertovná. Drobné básně, fabliaux (veršované povídky), nebo prosaické kroniky poskytlí mi námět a hlavní výzdoby mých povídek. Tu přizpůsobuji, bera jen, co mi libo, tam prostě přepisuji.*“ (Moréas, 1914, str. 7) Moréas nám tedy nastiňuje původ námětu. Podrobněji se k původním pramenům nevyjadřuje, nejspíš proto, že se v knize vyskytuje více příběhů a nebylo pro básníka nutné uvádět ke každému příběhu okolnosti jeho původu.



Příběh je rozdělen do tří kapitol, které jsou jen očíslované. Po slohové stránce je text jednodušší než Zeyerův, nevyskytují se zde barvitě popisy jako u Zeyerova zpracování námětu. Odlišnosti nacházíme i ve jménech postav a také v jejich množství. Ze starého příběhu nám stejná zůstává pouze základní linie o zázračné podobnosti dvou věrných přátel, zápletky, kdy Ami se vymění s Amilem, aby ochránil čest jeho lásky, za což je potrestán malomocenstvím. Amile ho uzdraví díky krvi svých dětí, načež děti zázračně obživnou. Nepatrná změna je také ve vztahu Amileho s jeho láskou, kde Moréas přímo zmiňuje, že byla jeho milenkou, avšak u Zeyera je Amilův milenecký vztah pouze naznačen vtisknutým polibkem na Jolantinu šíji. Také základní rysy hlavních postav zůstávají zachovány. Amis jakožto statečný rytíř v nešťastném životě se zlou ženou a něžný Amil v lásce protkané náboženskými motivy. Postava Amilové manželky je symbolizovaná božskou laskavostí a dobrotou. Lubias je stejně jako Thorgeda zlou ženou, avšak Zeyer zlo připisuje tajemným silám a nenávisti k všednímu životu, do něhož ji spoutal Amis, kdežto Lubias nevládne čaromocí temna, je zlou lidskou charakteristikou.

V Moréasově příběhu není nic vysvětlováno, nenacházíme žádný vložený příběh pro objasnění minulosti. Autor dokonce v příběhu uvádí: *Tato rozluka, jakkoli velice toužili opět se uvidět, trvala dlouho pro množství dobrodružství, kterých pomijím, abych byl stručnější.* (str. 26) Je to dáno samozřejmě také tím, že Moréas se držel pouze původní předlohy a nemínil do svého příběhu žádné další náměty. Autor zachovává dojem starého textu skladbou věty, např.: „*Ale, vece, při věrnosti, která je mezi náma ...*“ nebo „*Tento byl pohotov odvážit se pro mne svého života před Králem, i proč bych já nezabil pro něho svých dětí?*“ (str. 38) V textu také převažuje přímá řeč postav nad vyprávěním autorovým nebo jiné osoby v příběhu.

### **3.1 Děj Moréasova zpracování**

V první kapitole se dozvídáme o zázračné podobnosti dvou mužů, kteří byli křtěni v Římě samotným Papežem. Po křtu věnoval dětem stejné dřevěné okřiny na znamení jejich křtu. Ami a Amile k sobě cítili takovou náklonost, že jeden bez druhého nechtěl jíst, spali na jednom loži, a když přišel den rozloučení, neboť každý byl z jiného kraje, trvala rozluka velmi dlouho. Amiho zrádcové vypudili z jeho

hradu a Amile byl ponořen do svého zármutku nad neštěstím svého přítele. Při cestě do Paříže potkává poustevníka, kterého žádá o modlitbu za svého přítele Amiho. Stejně tak Ami při svém putování potkává poustevníka a žádá ho zase, aby se za něj modlil k Bohu a našel tak svého přítele Amila. Jejich přání je vyslyšeno a setkávají se na břehu řeky Seiny. Přisahají si věrnost a věrné přátelství. Společně putují na královský dvůr, kde král dá Amiovi za jeho hrdinský čin za ženu hraběnku Lubias. Amile se zamiloval do královské dcery, avšak v cestě mu stál hrabě Hardré, jenž Amila nařknul před králem, že zneuctil jeho dceru. Je tedy vyhlášen souboj, ale poněvadž Amile si je vědom svého provinění, zastoupí ho jeho přítel Amis, který se náhodou zrovna vrací ke dvoru. Ami tedy za Amileho zvítězí a král mu dá za ženu svou dceru Bélisandu.

Amile a Bélisanda spolu žijí v krásném Rivierském zámku a jejich srdce těší jejich děti, dva synové. Amile však stále truchlí nad nepřítomností věrného přítele Ami, až i starší ze synů projeví touhu po návštěvě otcova přítele. Náhle se před branou zámku objeví muž stížen malomocenstvím, kterým není nikdo jiný než Ami. I přes jeho hrozný zjev ho Amile poznává a s ohromnou radostí ho se svou přijme do zámku. Amiho krutou nemocí potrestal Bůh a jeho zlá žena ho vypudila ze zámku.

Ve třetí kapitole navštěvuje Amiho anděl Rafael, který mu za jeho trpělivost při snášení nemoci přichází sdělit lék k uzdravení. Tím je, že jeho druh Amile musí zabít své děti a omýt Amiho v jejich krvi. Na Amiho zděšení anděl dodává: „*Patří, aby se tak stalo.*“ (str. 37), načež zmizí. Zdrčený Ami vypráví Amilemu Boží nařízení, který mu nejprve nevěří, avšak po přísaze Amiho se chopí meče a svým synům setne hlavy. Svého druha omyje v jejich krvi, přičemž se společně modlí. Ami je zázračně uzdraven. Když Amile vchází do pokoje dětí, nachází je, jak si hrají, jen kolem krku jim zůstal červený kroužek. V nevyzpytatelné radosti je popadne a běží za svou ženou, aby jí pověděl o hrozném činu a zázraku, který se stal. Bélisanda mu odpovídá: „*proč nevzal jsi men s sebou, abych zachytila krev svých dětí a vlastníma rukama omyla tvého druha a svého pána Ami?*“ (str. 41) Ale Amile rozmluvu ukončuje tím, že budou nyní sloužit Pánu za jeho zázrak. A tímto končí celý příběh.

## Závěr

Jako cíl práce bylo stanoveno zjištění vzniku Zeyerova krásného díla, *Románu o věrném přátelství Amise a Amila*, odhalení motivů a námětů, které ho inspirovali. Protože román vzniknul po návštěvě Francie a nebyl jediným, který byl francouzskou kulturou inspirován, zaměřila jsem se právě na Zeyerovi pobyty ve Francii a její soudobé umělecké směry.

V první části bakalářské práce jsme pátrali po různých inspiracích v Zeyerově tvorbě, neboť pouze Francie celé jeho dílo určitě neovlivňovala. Zjistili jsme tak, že záliba ve starých textech a vůbec celém středověkém období, může pramenit již z dětství, kdy mu jeho chůva vyprávěla staré báje a pověsti a bohatýrech a hrdinských skutcích. Také jeho jemnocit, podněcovaný už v dětském věku jeho úzkým vztahem s matkou, má jistě vliv na jeho estetické cítění a popis s citem pro drobné detaily. Zjistili jsme také, že Zeyera velmi trápila malost českého národa, a tak se obracel do minulosti, v jejichž pověstech nacházel pravdu, hrdinství a pevnou víru. Ač jsme našli i jiné názory, převažuje fakt, že Zeyer nacházel ve středověku hlubší smysl a poznání a právem jej Kvapil nazývá „gotický Zeyer.“ Také jsme se nechali okouzlit prostředím staré Francie a z dopisů, které Zeyer psal svým přátelům, jsme měli možnost vidět ji Zeyerovými očima i jeho duší. Stejně jako české pověsti, okouzlovala ho stará Francie se svou pompézní architekturou, rajskými zahradami a malebným venkovem.

Druhá, stěžejní část práce, se pak věnovala přímo *Románu o věrném přátelství Amise a Amila*. Zde jsme pátrali i po tom, jak byl román v době jejího vzniku přijímán a bohužel ani přes svoji půvabnost neměla velký ohlas. Následující generace však již dokázala ocenit krásu příběhu. Rozborem knihy jsme také zjistili, že celý text je protkán náboženskými prvky. Což je jednak dáno tím, že pochází z období gotiky, což bylo obdobím rozmachu křesťanství a také Zeyerovou osobností. I zcela obyčejným jevům rád přisuzoval mystické, čaromocné prvky a ve své fantazii si spojoval příběhy z různých textů, které prostudoval. Podrobně jsme prostudovali každou kapitolu a hledali v nich základní motivy příběhu, symboly odkazující k charakteru postavám, ale také jsme se prostě nechali unášet krásou

básnického slova, obrazu zidealizovaného středověku, mistrně popisovaného prostředí. Zajímavé na knize je také to, že ač je dobro a zlo jasně odlišeno, např. i použitím barev nebo přírodních jevů v popisu okolí, je obojí líčeno se vznešeností a krásou.

Původnímu námětu se pak věnuje kapitola třetí. V *Dějínách francouzské literatury* jsme se dopátrali k přibližnému znění základního příběhu, který byl ve své úplně první podobě, pravděpodobně orientálního původu, veršovanou legendou. Tento krátký příběh dokázal podnítit zájem hned několika autorů z různých zemí. V této práci jsme se mimo Zeyera věnovali i srovnání s verzí francouzského básníka Jeana Moréase, která byla publikovaná o cca 30 let později. Podrobným prozkoumáním obou děl jsme tak mohli posoudit odlišnosti a podobnosti v příběhu. Zjistili jsme tedy, že Moreásovo zpracování je o mnoho stručnější, básník se nenechává tolik unášet fantazií a drží se více méně původní předlohy. Zeyer si naopak s látkou pohrál, přidal do ní několik dalších příběhů ze zcela odlišných kultur, avšak podařilo se mu spojit jednotlivé příběhy v jeden celek.

## Referenční seznam

1. AUGUSTA, Jan Maria. *Mystika Julia Zeyera: studie*. Praha: Bradáč, 1918. Publikace Knihomilu.
2. FORST, Vladimír, Jiří OPELÍK a Luboš MERHAUT, ed. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1985. ISBN 80-200-0468-8.
3. HRBATA, Zdeněk. *Romantismus a Čechy: témata a symboly v literárních a kulturních souvislostech*. Praha: H & H, 1999. ISBN 80-86022-58-7.
4. JURČINOVÁ, Eva. *Julius Zeyer: život českého básníka*. 3. vyd. Praha: Topičova edice, 1941. Topičovy knihy českých osudů.
5. KREJČÍ, F. V. *Julius Zeyer: kritická studie*. Praha: Hejda a Tuček, 1901. Duch a práce.
6. KUDRNÁČ, Jiří. *Julius Zeyer, lumírovský básník v duchovním dění Evropy*. Brno: Host, 2009. ISBN 978-80-7294-346-3.
7. KVAPIL, Josef Šofferle. *Gotický Zeyer*. Praha: V. Petr, 1942. Duch a tvar. (Václav Petr)
8. LAGARDE, André a Laurent MICHARD. *Francouzská literatura 19. století*. Praha: Garamond, 2008. ISBN 978-80-7407-026-6.
9. LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Nakladatelství H & H, 2002. ISBN 80-7319-020-6.
10. LEHÁR, Jan, Stich Alexandr, Janáčková, Jaroslava, Holý, Jiří. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha. Česká historie. ISBN 80-7106-308-8.
11. MACHALA, Lubomír a Erik GILK. *Panorama české literatury: literární dějiny od počátku do roku 1989*. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2008. ISBN 978-80-244-2070-7.
12. MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.
13. MOLDANOVÁ D. 1975. Zeyerova autobiografie v korespondenci s polským básníkem Miriamem. *Česká literatura*, roč. 23, č. 3, s. 246-247.

14. MORÉAS, Jean. 1914. Povídky ze staré Francie. In: *Topičův sborník literární a umělecký*, roč. I., 1913 – 1914. Nakladatel F. Topič v Praze. 1914.
15. NOVOTNÁ, Miroslava. *Francouzské inspirace v Karolinské epopeji Julia Zeyera*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-8100-0.
16. PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jíloviště: Mercury Music & Entertainment, 2007. ISBN 978-80-239-9284-7.
17. PETRŮ, Eduard. *Úvod do studia literární vědy*. Olomouc: Rubico, 2000. ISBN 80-85839-44-X.
18. POLÁK, Josef. *Česká literatura 19. století: [vysokoškolská učebnice pro studující studijních oborů 73-11-8 Český jazyk a literatura a 76-12-8 Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů - aprobační předmět český jazyk a literatura na filozofické a pedagogické fakultě]*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-04-23906-4.
19. RIEDLBAUCHOVÁ, Tereza. *Julius Zeyer a jeho vztah k francouzské kultuře*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. Tahy. ISBN 978-80-87378-59-5.
20. RIEDLBAUCHOVÁ, Tereza. *Poutník Julia Zeyera*. Praha: [Český spisovatel], 1999. Tvary.
21. *Slovník českých spisovatelů*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-007-1.
22. VOBORNÍK, Jan. *Julius Zeyer*. 2. poopravené vyd. Praha: Unie, 1908.
23. ZEYER, Julius. *Korespondence Julia Zeyera s polskými spisovateli*. Praha: Academia, 1980.
24. ZEYER, Julius a Božena HERITESOVÁ. *Přátelé Zeyer-Herites: Vzájemná korespondence*. V Praze: Topičova edice, 1941. Topičovy knihy českých osudů.
25. ZEYER, Julius a Zdenka BRAUNEROVÁ, HELLMUTH-BRAUNER, Vladimír, ed. *Přátelství básníka a malířky: vzájemná korespondence Julíuse Zeyera a Zdenky Braunerové*. V Praze: Vyšehrad, 1941. České letopisy.
26. ZEYER, Julius, SKŘEČEK, Rudolf, ed. *Román o věrném přátelství Amise a Amila*. 18. v Odeonu 1. vyd. Praha: Odeon, 1983. Klub čtenářů (Odeon).